

Zapomenutý matematik Henry Lowig (1904–1995)

Životní příběh Heinricha Löwiga - Jindřicha Löwiga - Henryho Lowiga

In: Martina Bečvářová (author); Antonín Slavík (author); Vlastimil Dlab (author); Jindřich Bečvář (author): Zapomenutý matematik Henry Lowig (1904–1995). (Czech). Praha: Matfyzpress, 2012. pp. 15–[68].

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/402208>

Terms of use:

© MATFYZPRESS, Vydavatelství Matematicko-fyzikální fakulty v Praze

© Bečvářová, Martina

© Slavík, Antonín

© Dlab, Vlastimil

© Bečvář, Jindřich

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

ŽIVOTNÍ PŘÍBĚH

Heinricha Löwiga – Jindřicha Löwiga – Henryho Lowiga

*Nepřikládej svaté jméno vlasti,
kraji tomu, v kterém bydlíme.
Pravou vlast jen v srdci nosíme,
kterou nelze bít ani krásti.*

Ján Kollár (1793–1852)

V této kapitole zmapujeme nelehké životní peripetie a matematické dílo Jindřicha Löwiga (1904–1995), zapomenutého matematika, který pocházel z Čech, a jehož osud odráží vývoj naší země ve 20. století. J. Löwig se nejprve věnoval diferenciálním a diferenčním rovnicím, lineární algebře a funkcionální analýze, později především moderní algebře, tj. teorii struktur. O těchto tématech napsal více než dvacet prací a čtyřicet recenzí. Nenapsal však žádnou učebnici či monografii, v Čechách nemá přímé žáky a pokračovatele, odborné práce psal německy nebo anglicky, navíc patřil k národnostní a náboženské menšině.

Rodina, rodiče a sestra

Heinrich Löwig se narodil dne 29. října 1904 na Královských Vinohradech. Jeho otcem byl inženýr Heinrich Löwi (1874–1944) a matkou Katharina Löwi rozená Chwoyka (1881–1962).¹ V matrice narozených byl veden jako katolík německé národnosti.

Otec Heinrich Löwi se narodil dne 10. září 1874 v Eidlitz u Chomutova (dnes chomutovská část Udlice) v domě čp. 287 jako syn židovského obchodníka Josefa Löwiho a Flory rozené Kohnové z Tuchorzic, dcery Abrahama Kohna

¹ Viz matrika narozených VIN N10, fol. 349, Archiv hl. města Prahy. Zde je uvedeno, že Jindřich František Josef Löwi se narodil dne 29. října 1904 na Královských Vinohradech v domě čp. 194, pokřtěn byl dne 3. prosince 1904 v kostele sv. Ludmily kooperátorem V. J. Horákem. Jeho kmotrem byl Franz Bek, k. k. Postassistent z Královských Vinohrad čp. 1120. Jindřich František Josef Löwi používal od roku 1905 do roku 1938 českou i německou podobu svého jména, tj. Jindřich František Josef Löwig, resp. Heinrich Franz Joseph Löwig. Častěji však užíval německou podobu, neboť se pohyboval v německém kulturním a intelektuálním prostředí. Od roku 1938 do roku 1948 užíval pouze český tvar Jindřich Löwig, neboť se rodina přihlásila k československé, resp. české národnosti. Po roce 1948 užíval českou nebo anglickou podobu jména, od roku 1954 anglickou verzi Henry Francis Joseph Lowig.

a jeho ženy Johanny.² Měl ještě čtyři sourozence, bratra Alberta (?–1943) a sestry Bertu (?–?), Marii (?–1944) a Annu (?–1944).³ Od roku 1894 až do roku 1898 Heinrich Löwi studoval jako řádný student chemii na Německé technice v Praze.⁴ Patřil k vynikajícím posluchačům,⁵ zkoušky skládal včas a obvykle s výborným hodnocením. Roku 1897 absolvoval první státní zkoušku a v následujícím roce uzavřel studium druhou státní zkouškou.⁶ Heinrich Löwi byl dne 16. května 1904 jmenován definitivním poštovním stavebním adjunktem Ředitelství pošt v Praze.⁷

Dne 6. září 1904 byl proti vůli svých rodičů pokřtěn v kostele sv. Ludmily na Královských Vinohradech.⁸ Dne 12. září 1904 přes nesouhlas rodičů uzavřel ve stejném kostele sňatek s Kateřinou Chwojkovou⁹ narozenou dne 7. dubna 1881 v Scheles u Podbořan (dnes Žihle).¹⁰ Kateřina byla dcerou domkáře

² Viz matrika narozených VIN N10, fol. 310, Archiv hl. města Prahy. Oba rodiče byli židovského vyznání. Heinrich Löwi se od roku 1905 psal jako Heinrich Löwig nebo Jindřich Löwig v závislosti na tom, zda se pohyboval v německém nebo českém prostředí, od roku 1938 zásadně užíval jméno Jindřich Löwig.

³ Všichni sourozenci kromě Berty zemřeli v koncentračních táborech nebo po příchodu fašistů k moci volili dobrovolný odchod ze života. Informace byly získány z dokumentů uložených v soukromém rodinném archivu rodiny Lowig-Jackson v Sydney.

⁴ Viz F. Stark, W. Gintl, A. Grünwald: *Die k. k. Deutsche Technische Hochschule in Prag 1806–1906*, Prag, 1906, str. 499. Též *Haupt-Katalog über die ordentlichen und ausserordentlichen Hörer der deutschen technischen Hochschule in Studienjahre 1895/96, 1896/97 a 1897/98*, Archiv ČVUT v Praze. Katalog posluchačů ze školního roku 1894/95 se nedochoval. V katalogích posluchačů je H. Löwi veden jako posluchač německé národnosti a židovského vyznání.

⁵ Ve školním roce 1896/97 pobíral prospěchové stipendium ve výši 25 zlatých. Viz *Haupt-Katalog über die ordentlichen und ausserordentlichen Hörer der deutschen technischen Hochschule in Studienjahre 1896/97*, Archiv ČVUT v Praze.

⁶ Průběh první státní zkoušky je podrobně zaznamenán v protokolu *Special-Protokolle über die erste Staats-Prüfung an der chem.-technischen Schule Juli 1878-79 – Juli 1897, No I-256*, Archiv ČVUT v Praze. Löwiho zkouška je zapsána jako protokol 253/433 ze dne 25. února 1897. Protokol o druhé státní zkoušce se nedochoval.

⁷ Výnos č. 25823 ze dne 16. 5. 1904 vydaný Ministerstvem obchodu. Viz karta Heinrich Löwi (Heinrich Löwig) v konskripci hl. města Prahy, Archiv hl. města Prahy.

⁸ Viz matrika narozených VIN N10, fol. 310, Archiv hl. města Prahy. Jeho kmotrem a svědkem byl Karel Richter, středoškolský profesor z Prahy (Havlicekplatz 6), který byl u obřadu zastoupen Antonínem Plannerem, vinohradským kostelníkem. V matrice je křtěnec zapsán jako Jindřich Karel, jeho křest provedl kooperátor V. J. Horák se svolením knížecího arcibiskupského ordinátu v Praze č. 11518 ze dne 3. září 1904.

⁹ V některých dokumentech je její jméno psáno jako Katharina nebo Kateřina a její dívčí příjmení je uváděno jako Chwojková, Chwojková, Chwojka, Chwojková, Chwojka, Chwojka, Chwojková. Od roku 1938 do roku 1948 se psala jako Kateřina Löwigová, po roce 1948 jako Katharina Lowig.

¹⁰ Viz matrika oddaných VIN O8, fol. 54, Archiv hl. města Prahy. V matrice je uvedeno, že snoubence oddal kooperátor V. J. Horák, svědky byli Josef Chwojka z Scheles (narozen v Schlaggenwaldu, tj. Horním Slavkově) a Jan Chalupník, uzenář na Královských Vinohradech čp. 194. Snoubenci předložili doklad o narození ženicha (vydaný dne 10. 9. 1884 podle knihy X., str. 31), doklad o narození a křtu nevěsty (vydaný v Scheles dne 14. 9. 1903 pod číslem 191), dekret o nevěstině zletilosti vydaný okresním soudem v Jistebnici dne 16. 9. 1903 pod číslem IV. 378-996/7-II, vysvědčení o bydlení a prohlášení vinohradské konsistoře ze dne 4., 8. a 11. září 1904 a ze dne 8. září 1904 ex offio v Litoměřicích jednou za

Vacslava Chwojky (nar. 25. 3. 1834) z Scheles čp. 56 a Terezie rozené Lüftnerové (nar. 10. 4. 1841).¹¹ Po otci byla Češkou, po matce Němkou. Hlásila se k německé národnosti, česky dobře neuměla.

V manželství se dne 29. října 1904 narodil syn Jindřich František Josef a dne 28. října 1906 dcera Anna.¹²

Dne 17. března 1905 byla podle výnosu č. 48502 c. k. místodržitelství v Čechách Heinrichu Löwimu povolena změna příjmení na Löwig, o níž požádal při přestupu na křesťanství a která byla potvrzena svolením č. 3692 knížecí arcibiskupské konsistoře ze dne 21. března 1905. Změna příjmení se vztahovala na celou rodinu.

Rodina bydlela v letech 1904 až 1907 v Praze na Vinohradech čp. 194. Od roku 1907 do roku 1920 v Liberci,¹³ potom v Pardubicích (1920 až 1930), opět v Liberci (1930 až 1938) a nakonec v Praze (od 1938). Heinrich Löwig zastával místo úředníka Ředitelství pošt a telegrafů v Praze, od roku 1907 do roku 1920 byl úředníkem Ředitelství pošt a telegrafů v Liberci. Nejprve pracoval jako k. k. Bauadjunkt v oddělení *Telegraphenlinien-Sektion*, později jako *Baukommissär*, resp. *Bauoberkommissär* v oddělení *Telegraphenbauamt*. Pak byl jmenován technickým stavebním radou (*Baurat*).

Roku 1938 Heinrich Löwig v žádosti adresované liberecké radnici o působení svého otce v Liberci napsal:

tříkrát se svolením konsistoře v Praze ze dne 5. 9. 1904 pod číslem 11828.

¹¹ Oba rodiče byli katolického vyznání. Viz přihlašovací karty rodiny Löwigových v liberecké evidenci obyvatel, Státní okresní archiv Liberec. Zde je poznamenáno datum narození otce a zapsáno jeho jméno ve tvaru Wenzel Chwoika. Viz též *Trauschein, Auszug aus der Trauungsmatrik des unterzeichneten röm.-katolischen Seelsorgeamtes*, kde je uvedeno, že Wenzel Chwoika narozený v Przehorsch (Přehoři), syn zemřelého Johanna Chwoiky narozeného v Powiesen a zemřelé Marie Anny rozené Tschischka narozené v Przehorsch, uzavřel dne 27. června 1865 v Scheles sňatek s Theresií Valentinou Lüftner narozenou v Scheles, dcerou Emanula Lüftnera, pekaře z Scheles, a Marie Anny rozené Prochaska z Scheles. Všechny doklady byly vystaveny dne 31. ledna 1939 za účelem prokázání arijského původu; jsou uloženy v soukromém rodinném archivu rodiny Lowig-Jackson v Sydney.

¹² Viz matrika narozených VIN N11, fol. 340, č. 835, Archiv hl. města Prahy. Pokřtěna byla koordinátorem Franzem Škardou dne 12. listopadu 1906. Její kmotrou byla Anna Baumgartl, majitelka domu v Karlových Varech (Hausbesitzerin in Karlsbad), zastoupená Betti Balle, manželkou místodržitele (Statthalteibeantensgattin) z Královských Vinohrad čp. 171.

¹³ Rodina se po Liberci často stěhovala. V letech 1907 až 1920 pobývala na adresách Kaiser Josef Strasse čp. 34 (Liberec 455/1, dnes Masarykova ulice), Friedländer Strasse čp. 54 (Liberec 683/1, dnes Frýdlantská ulice), Mühlfeld Strasse čp. 15 (Liberec 562/3, dnes Vaňurova ulice) a Mariengasse (Laurenziberk) čp. 2 (369/1, dnes rohový dům na Mariánské ulici, Vavřincův vrch). Ve Vaňurově ulici Löwigovi žili v moderní, prostorné dvoupatrové vile postavené roku 1910, v Mariánské ulici pak v tzv. „poštovním paláci“, který stál na náměstí přímo proti libereckému divadlu. Viz přihlašovací karty rodiny Löwigových v liberecké evidenci obyvatel, Státní okresní archiv Liberec. Viz žádost Heinricha Löwiga mladšího o udělení domovského práva v Liberci (*Heimatsrecht*) sepsaná dne 10. prosince 1938 v Praze a adresovaná liberecké městské radě. Fond AM Liberec Hs gp. 324/37, karton č. 385, Státní okresní archiv Liberec.

... *Mein Vater, Herr Ing. Henrich Löwig, war in der genannten Zeit zuerst Baukommissär, später Bauoberkommissär und zuletzt Baurat an der Telegraphenlinien-Sektion (später Telegraphenabauamt) in Reichenberg. Er wöhlnte zuletzt in Reichenberg, Robert-Blum-Straße 13.*¹⁴

Dne 17. března 1920 byl výnosem č. 10 496-P-1920 vydaným Ministerstvem pošt a telegrafů v Praze přeložen z Liberce do Pardubic.¹⁵ Krátce na to byl jmenován vrchním technickým stavebním radou Ředitelství pošt a telegrafů v Pardubicích.¹⁶ Dne 1. listopadu 1930 byl penzionován.¹⁷ Po penzionování se rodina vrátila do Liberce a setrvala zde až do roku 1938.¹⁸

Poznamenejme, že v roce 1920 získal domovské právo v Pardubicích, což později, za druhé světové války, bylo velmi důležité pro život celé rodiny.¹⁹

Bez zájímavosti není, že Heinrich Löwig byl velmi aktivním členem liberecké frakce německé sociální demokracie (*Deutsche sozialdemokratische Arbeiterpartei*). V letech 1919 a 1920 zasedal v městském zastupitelstvu v několika komisích dohlížejících nad provozem městských podniků a správou městských financí.²⁰ Dne 20. září 1919 byl zvolen členem správní rady Muzea řemesel (*Kuratorium des Gewerbemuseums*) a tuto funkci vykonával až do svého odchodu do Pardubic.²¹ Dne 27. ledna 1920 byl na zasedání městské rady jmenován členem ředitelství *Gemeindesparkasse*.²² Dne 4. března 1920 byl navíc zvolen členem před-

¹⁴ Viz žádost Heinricha Löwiga mladšího o udělení domovského práva v Liberci (*Heimatsrecht*) sepsaná dne 10. prosince 1938 v Praze a adresovaná liberecké městské radě. Fond AM Liberec Hs sg. 324/37, karton č. 385, Státní okresní archiv Liberec.

¹⁵ Viz též výnos IV D 11367/24 uvedený v kartě Heinrich Löwi (Heinrich Löwig) v konskripci hl. města Prahy, Archiv hl. města Prahy.

¹⁶ Viz dekret č. 540-Pp-20 vydaný Ředitelstvím pošt a telegrafů v Praze dne 1. června 1920, matrika domovských příslušníků města Pardubice, fond AM Pardubice, kt. 633, Státní okresní archiv Pardubice.

¹⁷ Viz matrika domovských příslušníků města Pardubice, fond AM Pardubice, kt. 633, Státní okresní archiv Pardubice. Penzionován byl na základě výnosu č. 1513-Pp-Pres-30 vydaného Ředitelstvím pošt a telegrafů dne 17. září 1930. Doplníme pro úplnost, že v roce 1922 rodina krátce pobývala v Chrudimi. Viz přihlašovací karty rodiny Löwigových v liberecké evidenci obyvatel, Státní okresní archiv Liberec.

¹⁸ Rodina nejprve bydlela na Robert-Blum-Strasse čp. 11 (Liberec 135/5, dnes Maršíkova ulice), potom na Rober-Blum-Strasse čp. 13 (Liberec 289/5). Heinrich Löwig starší se z Liberce úředně odhlásil dne 18. listopadu 1938 (záznam o změně bydliště byl proveden až 17. 1. 1939), Kateřina Löwigová se úředně odhlásila až 14. dubna 1939. Viz přihlašovací karty rodiny Löwigových v liberecké evidenci obyvatel, Státní okresní archiv Liberec.

¹⁹ Viz matrika domovských příslušníků města Pardubice, fond AM Pardubice, kt. 633, Státní okresní archiv Pardubice. Viz též karta Heinrich Löwi (Heinrich Löwig) v konskripci hl. města Prahy, Archiv hl. města Prahy.

²⁰ Viz fond Archiv města Liberec, VI. díl Gd, inv. č. 832, sg. 200/19, karton č. 512, období 1919 až 1939, Státní okresní archiv Liberec.

²¹ O jeho volbě viz *Amtserinnerung 25. 10. 1919*. Po přestěhování do Pardubic ho ve funkci nahradil sociální demokrat Emil Karl Berndt. Viz návrh č. 200/19/21 na jmenování nového člena komise ze dne 20. 10. 1920, fond Archiv města Liberec, VI. díl Gd, inv. č. 832, sg. 200/19, karton č. 512, období 1919 až 1939, Státní okresní archiv Liberec.

²² Viz neoznačený zápis uložený ve fondu *Archiv města Liberec*, VI. díl Gd, inv. č. 832, sg. 200/19, karton č. 512, období 1919 až 1939, Státní okresní archiv Liberec.

stavenstva *Stadtgemeinde im Elektrischen Ueberlandwerke, r. G. M. b. H.*²³ V této radě pracoval jen do podzimu téhož roku.²⁴ Dne 9. června 1920 byl na základě návrhu německé sociálně demokratické strany zvolen členem městské průmyslové rady (*Industrierat*).²⁵ Volby, resp. jmenování přijal a pravidelně se účastnil práce všech komisí.²⁶

Heinrich Löwig – středoškolské a vysokoškolské studium

Heinrich Löwig nejprve navštěvoval německou obecnou školu v Liberci, od školního roku 1915/16 až do školního roku 1922/23 studoval na německém státním gymnáziu v Liberci (Staatsgymnasium in Reichenberg, resp. Deutsche Staatsgymnasium in Reichenberg). Nejprve byl průměrným žákem, od roku 1919 měl však vyznamenání a patřil mezi nejlepší žáky. Dne 19. června 1923 s vyznamenáním složil maturitní zkoušku, která ho opravňovala ke studiu na libovolné vysoké škole.²⁷ Vzhledem k postavení svého otce a dobrému zázemí rodiny nepobíral žádné stipendium. Je zajímavé, že byl veden jako „přespolní student“ původem z Prahy – Královských Vinohrad.

Na začátku školního roku 1923/24 se H. Löwig zapsal ke studiu na Přírodovědecké fakultě Německé univerzity v Praze. Navštěvoval přednášky z matematiky, fyziky, astronomie a chemie. Protože uvažoval o učitelském povolání, zapisoval si také přednášky z pedagogiky, psychologie, německého jazyka a literatury, historie apod. Mezi jeho profesory najdeme Georga Alexandra Picka (1859–1942), Ludwiga Berwalda (1883–1942), Arthura Winternitze (1893–1961), Karla Macka (1882–1943), Karla Löwnera (1893–1968) (všichni přednášeli matematiku), Reinholda Fürtha (1893–1973), Paula Georga Funka

²³ Viz zápis č. Gd 86/12/154, fond Archiv města Liberec, VI. díl Gd, inv. č. 832, sg. 200/19, karton č. 512, období 1919 až 1939, Státní okresní archiv Liberec.

²⁴ Po jeho odchodu do Pardubic byl dne 22. 10. 1920 na jeho místo zvolen sociální demokrat Alois Neurath. Viz návrh č. Gg 86/12/167, fond Archiv města Liberec, VI. díl Gd, inv. č. 832, sg. 200/19, karton č. 512, období 1919 až 1939, Státní okresní archiv Liberec.

²⁵ Viz návrh č. Gd 200/19/18 ze dne 8. 6. 1920 podaný Otto Hahnem, fond Archiv města Liberec, VI. díl Gd, inv. č. 832, sg. 200/19, karton č. 512, období 1919 až 1939, Státní okresní archiv Liberec.

²⁶ V dokumentech uložených ve fondu Archiv města Liberec, VI. díl Gd, inv. č. 832, sg. 200/19, karton č. 512, období 1919 až 1939, Státní okresní archiv Liberec, se Löwigovo jméno objevuje jen v období 1919 až 1920. Jeho další politické aktivity se nepodařilo dohledat.

²⁷ Viz *Vierundvierzigster Jahres-Bericht des k. k. Staatsgymnasiums in Reichenberg für das Schuljahr 1915–1916*, Reichenberg, 1916, str. 37, *Fünfundvierzigster ... 1916–1917*, Reichenberg, 1917, str. 39, *Sechsendvierzigster ... 1919–1920*, Reichenberg, 1920, str. 8, *Siebenundvierzigster ... 1920/21*, Reichenberg, 1921, str. 10, *Achtundvierzigster ... 1921/22*, Reichenberg, 1922, str. 10, *Neunundvierzigster ... 1922/23*, Reichenberg, 1923, str. 8, *Fünzigster ... 1923/24*, Reichenberg, 1924, str. 5. Viz též vysvědčení *Reifezeugnis* vydané dne 19. června 1923 na *Staats Gymnasium in Reichenberg*. Bez zajímavosti jistě není, že dne 21. července 1923 bylo Heinrichu Löwigovi vystaveno vysvědčení dokládající, že se navíc s výborným výsledkem podrobil i maturitní zkoušce z českého jazyka. Vysvědčení jsou uložena v soukromém rodinném archivu rodiny Lowig-Jackson v Sydney. Podle rodinných vzpomínek se traduje, že se na gymnáziu cítil nedostatečně vytížen, a proto se rozhodl studovat češtinu. Zcela bez přízvuku se naučil mluvit až během prezenční vojenské služby v letech 1928 až 1930.

(1886–1969) a Philippa Franka (1884–1966) (přednášeli fyziku), Adalberta Preye (1873–?) (přednášel astronomii) a Alfreda Kirpala (1867–1943) (přednášel chemii). Týdně míval až čtyřicet hodin přednášek, seminářů, praktických a laboratorních cvičení. Na rok 1928 získal stipendium ve výši 700 Kč, které bylo vypláceno ze speciálního fondu B. Bolzana určeného k podpoře talentovaných studentů matematiky.²⁸

Dne 22. března 1927 H. Löwig podal žádost o připuštění ke zkoušce učitelské způsobilosti, jejíž úspěšné složení by mu umožnilo získat místo středoškolského profesora matematiky a fyziky. Jeho žádost a základní údaje o průběhu zkoušky byly zaznamenány v matrice nazvané *Protokoll IV der k. k. deutschen Prüf. Kommission für das Lehramt an Mittelschulen 1914/1915 – 1926/27* pod číslem Nr. 36.²⁹ Z těchto záznamů je patrné, že dne 2. dubna 1927 bylo H. Löwigovi sděleno téma domácí práce z matematiky, které zadal G. A. Pick, a téma domácí práce z fyziky, které vybral P. Frank. Dne 20. září 1927 H. Löwig požádal o prodloužení lhůty k vypracování a odevzdání domácích prací. Jeho žádosti bylo vyhověno, nový termín byl stanoven na 2. dubna 1928. H. Löwig matematickou práci odevzdal 2. března a fyzikální 8. března. Posudek na matematickou práci vypracoval dne 17. března G. A. Pick, posudek na fyzikální práci sepsal dne 5. dubna P. Frank. Oba práce hodnotili velmi kladně a dne 6. dubna doporučili pokračovat v zahájeném řízení. Dne 7. května složil H. Löwig klauzurní písemné zkoušky z obou předmětů a dne 11. května se podrobil ústní zkoušce z obou předmětů. V též den získal oprávnění k výuce matematiky a fyziky na středních školách s německým vyučovacím jazykem.

V protokolu je také poznamenáno, že H. Löwig dne 23. května 1928 na faře na pražských Olšanech vystoupil z katolické církve a prohlásil se za člověka bez vyznání.³⁰

V Archivu Univerzity Karlovy se dochovala v materiálech německé zkušební komise pro učitelství na gymnáziích kompletní složka obsahující podrobný popis Löwigovy zkoušky. Obsahuje jeho žádost, doklad o zaplacení povinné zkušební taxy, životopis a soupis předkládaných dokladů o absolvování povinných zkoušek a kolokvií. Navíc obsahuje podklady, na jejichž základě byl sepsán zápis ve výše uvedené matrice.³¹

²⁸ Viz katalogy posluchačů Přírodovědecké fakulty Německé univerzity v Praze 1923/24 až 1927/28, Archiv Univerzity Karlovy. Též *Ordnung der Vorlesungen an der Deutschen Universität in Prag 1923, ..., 1928*. Viz též Löwigův index tzv. *Meldungsbuch* vystavený na jméno Heinrich Löwig Německou univerzitou dne 4. října 1923. Index je uložen v soukromém rodinném archivu rodiny Lowig-Jackson v Sydney.

²⁹ Matrika je uložena v Archivu Univerzity Karlovy.

³⁰ Viz též poznámka v matrice narozených VIN N10, fol. 349, Archiv hl. města Prahy.

³¹ Z dokumentů vztahujících se k aprobaci z matematiky vyplývá, že H. Löwig podal jako domácí práci doktorskou práci nazvanou *Über periodische Differenzengleichungen*, která byla kladně hodnocena G. A. Pickem a L. Berwaldem při doktorském řízení, proto G. A. Pick dne 16. března 1928 doporučil její přijetí za domácí práci pro zkoušku učitelské způsobilosti. Její téma navrhl již dne 23. března 1927. Dne 13. března 1928 G. A. Pick stanovil téma klauzurní práce *Der Fundamentalsatz über die symmetrischen Funktionen der Wurzeln einer algebraischen Gleichungen* a přidal tři dílčí otázky. S výsledkem písemné práce byl

Od podzimu roku 1927 se H. Löwig připravoval na složení doktorské zkoušky a získání titulu doktora přírodních věd. Dne 6. prosince 1927 podal doktorskou práci nazvanou *Über periodische Differenzengleichungen*, kterou dne 12. prosince posoudili profesori matematiky G. A. Pick a L. Berwald a doporučili pokračování rigorózního řízení. Dne 1. února 1928 H. Löwig úspěšně složil před komisí tvořenou G. A. Pickem, P. Frankem a L. Berwaldem první (hlavní) rigorózní zkoušku z matematiky. Dne 5. června 1928 se podrobil před komisí tvořenou A. Preyem, A. Kirpalem a A. Winternitzem druhé (vedlejší) rigorózní zkoušce z astronomie. Dne 9. června 1928 byl slavnostně promován rektorem Carlem Isidorem Corim a promotorem Ludwigem Berwaldem. Poznamenejme, že originál Löwigovy doktorské práce se nedochoval, ale v Archivu Univerzity Karlovy je uložen protokol o jeho rigorózním řízení.³² Krátký výtah z práce byl uveřejněn pod názvem *Über periodische Differenzengleichungen* [L1] v časopisu Lotos.

Předválečné působení – počátek kariéry

V letech 1928 až 1930 H. Löwig absolvoval povinnou vojenskou službu.³³ O tomto období napsal:

*After my first university graduation in June, 1928, I proceeded to fulfill my duty of presence in the Czechoslovak army: I served from October, 1928, till March, 1930. Later on, as a reservist of Czechoslovak army, I served for two short periods („cvičení ve zbrani“) namely in 1931 and 1932. I served again at the mobilization in 1938.”*³⁴

velmi spokojen, neboť dne 8. 5. napsal jako její hodnocení slova *sehr gut* a připojil *Die Beantwortung sämtlicher gestellter Fragen ist in jeder Hinsicht vorzüglich*. Dne 11. 5. 1928 stanovil okruhy pro ústní zkoušku: *Partielle Differentialgleichungen. Vollständige Systeme. Berührungstransformationen*. Její průběh hodnotil opět slovy *sehr gut* a připojil *Der Kandidat, dessen Kenntnisse weit über den Umfang der Prüfungsvorschrift hinausgehen, ist auf allen berührten Gebieten orientiert und zeigt klare Auffassung und Darstellung*. Stejně podrobně je zachycena zkouška z fyziky. Viz materiály německé zkušební komise pro učitelství na gymnáziích, složka H. Löwig, Archiv Univerzity Karlovy.

³² Viz matrika *Doktor-Protokoll*, položka 318, strana 158, Přírodovědecká fakulta Německé univerzity v Praze, Archiv Univerzity Karlovy. Viz též M. Výborná, J. Havránek, K. Kučera: *Disertace pražské university II*, Sbírka pramenů a příruček k dějinám University Karlovy 3, Universita Karlova, SPN, Praha, 1965, o Löwigově doktorátu je na straně 157, položka 318.

³³ Dne 19. března 1920 byl vydán branný zákon zahrnující všeobecnou brannou povinnost pro občany ve věku 20 až 50 let. Délka služby byla stanovena na 14 měsíců, obvykle však byla prodlužována na 24 měsíců. Roku 1927 byla vydána novela branného zákona, která stanovovala registraci branců na 17. rok života, odvod na 19. rok, nástup služby ve 20. roce, zavedla odklad pro vysokoškoláky a četné úlevy pro živitele rodin, majitele zemědělských usedlostí, malých a středních živností. Délka vojenské služby byla 18 měsíců a odvody se konaly dvakrát ročně. Po ukončení služby musel každý muž v dalších letech absolvovat čtyři cvičení v celkové délce 14 týdnů.

³⁴ *Lowig, Henry Francis J., curriculum vitae* napsané po roce 1972, soukromý rodinný archiv rodiny Lowig-Jackson v Sydney. O vojenské službě vypovídají i údaje zapsané v přihlašovacím kartě rodiny Löwigových v liberecké evidenci obyvatel, v nichž je uvedeno, že Heinrich Löwig bydlel od 1. 10. 1928 až do 27. 4. 1929 v Banské Bystrici, potom až do

Šetřením ve fondech Vojenského historického archivu v Praze se podařilo zjistit, že H. Löwig po mnoha odkladech nastoupil vojenskou prezenční službu dne 1. října 1928 u 3. jezdeckého pluku v Nových Zámcích na Slovensku. Dne 15. listopadu 1928 byl přeložen k 25. pěšímu pluku se sídlem v Lučenci. Z řádné osmnáctiměsíční prezenční služby byl propuštěn dne 29. března 1930 v hodnosti svobodníka. V letech 1931 a 1932 vykonal dvě předepsaná cvičení ve zbrani; dvě mu byla prominuta. Dne 25. září 1938 byl povolán do aktivní služby v souvislosti s všeobecnou mobilizací.

Dne 13. listopadu 1930 byl ustanoven pomocným učitelem (*Hilfslehrer*) na německém státním reálném gymnáziu v Praze II. (*Deutsche Staatsrealgymnasium in Prag II*), kde působil až do 31. ledna 1931.³⁵ Dne 17. dubna 1931 byl jmenován pomocným učitelem na německém státním gymnáziu v Liberci (*Deutsche Staatsgymnasium in Reichenberg*), kde vyučoval do 14. května 1931.³⁶

Dne 1. května 1931 byl jmenován asistentem matematiky na Matematickém institutu Přírodovědecké fakulty Německé univerzity v Praze (*Wissenschaftliche Hilfskraft am mathematischen Institut der Deutschen Universität in Prag*). Tuto pozici zastával až do 31. srpna 1934. Spolupracoval především se svým učitelem Ludwigem Berwaldem.³⁷

V té době se intenzivně věnoval matematice, připravoval k tisku své práce a přednášel v *Mathematisches Kränzchen in Prag* a v *Deutsche physikalisch-mathematische Gesellschaft in Prag*.³⁸

jara 1930 v Košicích. Viz přihlašovací karty rodiny Löwigových v liberecké evidenci obyvatel, Státní okresní archiv Liberec. Viz též Lowigův dopis Josephu Johnu Halleinovi (1943–2005), manželu dcery Ingrid, ze dne 4. října 1976, soukromý rodinný archiv rodiny Lowig-Jackson v Sydney. V něm je uvedeno, že H. Löwig na vojně ztrávil 18 měsíců.

³⁵ Viz životopis ze dne 27. 2. 1935 podaný H. Löwigem v souvislosti se žádostí o habilitaci, fond Habilitační řízení, Přírodovědecká fakulta, Německá univerzita v Praze, Archiv Univerzity Karlovy. Viz též *Zwölfter Jahresbericht der Deutschen Staats-Realgymnasiums in Prag II (mit humanistischen Abteilungen) über das Schuljahr 1930–31*, Prag, 1931, str. 20. Zde je uvedeno: *Prof.-Kandidat Dr. Heinrich Löwig, bestellt als Hilfslehrer in 1. Semester. (L.-S.-R.-Erl. v. 28. XI. 1930, Z. 1/B 572/9 – 146666 ai 30.)*.

³⁶ Viz životopis ze dne 27. 2. 1935 podaný H. Löwigem v souvislosti se žádostí o habilitaci, fond Habilitační řízení, Přírodovědecká fakulta, Německá univerzita v Praze, Archiv Univerzity Karlovy. Viz též *Siebenundfünfzigster Jahresbericht des Deutschen Staatsgymnasiums in Reichenberg für das Schuljahr 1930/31*, Reichenberg, 1931, str. 41.

³⁷ Viz životopis ze dne 27. 2. 1935 podaný H. Löwigem v souvislosti se žádostí o habilitaci, fond Habilitační řízení, Přírodovědecká fakulta, Německá univerzita v Praze, Archiv Univerzity Karlovy.

³⁸ Na setkáních nazvaných *Mathematisches Kränzchen in Prag* proslovil následující přednášky: *Die Differentialgleichungen der Extremalen eines Mayerschen Problems in der Variationsrechnung als Gleichungen einer infinitesimal Berührungstransformation* (18. květen 1928, 8. červen 1928), *Lineare Differenzengleichung mit Koeffizienten von gemeinsamer Periode* (7. říjen 1930), *Zur Theorie der nichtlinearen Differenzengleichungen* (21. říjen 1930), *Über das Summationsproblem* (13. říjen 1931), *Über die Exponentialfunktionen und den natürlichen Logarithmus von Matrizen* (8. duben 1932), *Über die Anzahl der Leitgleichungen einer eingliedrigen Gruppe von Berührungstransformationen* (9. prosinec 1932) a *Zur Theorie der metrischen Vektorräume* (10. a 17. březen 1933). Viz *Jahresbericht der Deutschen Mathematiker Vereinigung* 38(1929), část 2, str. 84, 42(1931), 2. část, str. 133–

Na jaře roku 1934 H. Löwig pravděpodobně požádal o prodloužení asistentského místa. V této souvislosti bylo provedeno důvěrné šetření policie, jehož cílem bylo zjistit jeho politické smýšlení, prověřit jeho případné aktivity v rozpuštěných a zakázaných nacionalistických německých stranách.³⁹ Inspektor František Vinš dne 3. dubna 1934 podal následující zprávu:

Zpráva

Protože uvnitř jmenovaný se po dobu pobytu v Praze veřejně politického života nezúčastňuje, nepodařilo se ani důvěrnou cestou zjistiti, ku které politické straně náleží.

V evidenci politických závad zapsán není a kurentní spis čj. 151 748 ai 28. L-891 jest bez závady.

František Vinš,

obd. insp.

Důvěrným šetřením nebylo zjištěno, že by byl H. Löwig někdy politicky činný.⁴⁰ Místo asistenta však neobdržel.

134; 45(1935), 2. část, str. 48. V rámci matematických přednášek konaných v *Deutsche physikalisch-mathematische Gesellschaft in Prag* měl přednášku nazvanou *Komplexe euklidische Räume von beliebiger endlicher oder transfiniter Dimensionazahl* (13. a 27. duben 1934). Viz Jahresbericht der Deutschen Mathematiker Vereinigung 45(1935), 2. část, str. 49. Připojme pro zajímavost, že na výše uvedených večerech a seminářích, které se konaly jedenkrát za týden nebo jedenkrát za 14 dnů, se setkávali čeští i němečtí profesori matematiky a fyziky. Přednášeli zde například E. Artin, L. Berwald, R. Carnap, W. Fröhlich, P. G. Funk, W. Glaser, V. Jarník, E. Lammell, K. Löwner, L. W. Pollak, A. Rössler, K. Sitte, A. Winternitz.

³⁹ Viz materiál uložený pod signaturou L 31/55 Löwig Jindřich, karton č. 929, fond PP 1931–1940, Policejní ředitelství Praha II – prezidium 1931–1940, Národní archiv České republiky. Složka obsahuje žádost Zemského úřadu v Praze č. 268 z r. odd. 11 ze dne 2. března 1934, v níž je uvedeno:

V Praze dne 2. března 1934

Praha – německá universita – vysoká škola technická – fakulta přírodovědecká – ústav matematický – Dr. Jindřich Löwig, další ustanovení vědeckým pomocníkem.

Přílohy 0

*Policejnímu ředitelství
v Praze.*

Žádám o vyšetření a podání zprávy, zda-li byl výše jmenovaný, narozen dne 29. října 1904 v Král. Vinohradech příslušen do Pardubic, v době od 4. dubna do 4. října 1933 členem nebo přvržencem některé z rozpuštěných německých stran.

Za zemského presidenta

Dr. Taške v. r.

⁴⁰ Viz dopis policejního ředitelství č. 5233 pr. ai 34 L/31/55 ze dne 6. dubna 1934 adresovaný Zemskému úřadu v Praze, karton č. 929, fond PP 1931–1940, Policejní ředitelství Praha II – prezidium 1931–1940, Národní archiv České republiky. V něm je uvedeno:

Poznamenejme, že se H. Löwig v době, kdy zastával asistentské místo, intenzivně (pravděpodobně pod vlivem L. Berwalda a G. A. Picka) zabýval řešitelností lineárních i nelineárních diferenciálních a diferenčních rovnic se speciálními koeficienty.

V letech 1931 až 1933 publikoval ve významném světovém časopisu *Acta Mathematica* dvě rozsáhlé práce *Lineare Differenzengleichungen mit Koeffizienten von gemeinsamer Periode* [L2] a *Zur Theorie der nicht linearen Differenzengleichungen* [L3], které mají téměř charakter matematických monografií a jejichž obsah ocenil německý matematik Oscar Perron.⁴¹ Pod názvem *Lösung der Aufgabe 97 von Anton E. Mayer aus dem Jahresberichte der D. M. V.* [L4] publikoval zajímavé a elegantní řešení geometrické úlohy č. 97 uveřejněné v časopisu *Jahresbericht der Deutschen Mathematiker-Vereinigung* (40(1931), 46).⁴² V neméně slavném časopisu *Mathematische Annalen* otiskl drobnou poznámku o charakteristikách parciálních diferenciálních rovnic prvního řádu nazvanou *Bemerkung zu einem Satze von A. Kneser über die Charakteristiken einer partiellen Differentialgleichung erster Ordnung* [L5], kterou ocenil profesor A. Hammerstein z Kielu.⁴³

Pres. výpravno!

Praha – německá universita, vysoká škola technická, fakulta přírodovědecká – ústav matematický – Dr. Jindřich Löwig, ustanovení vědeckým pomocníkem. K č. 268 ai 34 odd. 11 ze dne 2. III. 1934.

Zemskému úřadu v Praze

k tamnímu shora uvedenému výnosu podávám zprávu, že se nepodařilo důvěrnou cestou bezpečně zjistiti, ke které politické straně náležel v době od 4. IV. 1933 – 4. X. 1933. Rovněž se nepodařilo bezpečně vyšetřiti, byl-li v této době členem nebo přívržencem rozpuštěné strany německé národně socialistické nebo zastavené strany německo-nacionální.

Z. O. 6.IV.1934

⁴¹ Viz referativní časopis *Jahrbuch über die Fortschritte der Mathematik* JFM57.0535.01, 57(1931), str. 535, O. Perron (München), resp. JFM57.0536.01, 57(1931), str. 536, též O. Perron (München), referativní časopis *Zentralblatt für Mathematik und ihre Grenzgebiete* ZBL0002.39701, svazek 2, str. 397, Lüneburg (Göttingen), resp. ZBL0003.05804, svazek 3, str. 58–59, C. R. Adams (Providence). Oscar Perron (1880–1975) byl německý matematik, zabýval se matematickou analýzou a algebrou, je tvůrcem tzv. Perronova integrálu.

⁴² Anton E. Mayer: *Aufgabe 97*, *Jahresberichte der D. M. V.* 42(1933), str. 19–21.

⁴³ Adolf Hammerstein (1888–1941) byl německý matematik, který se zabýval teorií čísel, diferenciálními rovnicemi a teorií nelineárních integrálních rovnic (viz Hammerstein *Integralgleichung*).

Jak je již z názvu patrné, jedná se o krátkou poznámku, v níž J. Löwig navázal na práci Adolfa Knesera (*Partielle Differentialgleichungen erster Ordnung und Mayersche Probleme der Variationsrechnung*, *Jahresbericht der Deutschen Mathematiker-Vereinigung* 24(1915), str. 123–135) týkající se vztahu mezi tzv. Mayerovým problémem (úloha z variačního počtu) a hledáním charakteristických křivek jisté parciální diferenciální rovnice prvního řádu. Kneserova věta je v [L5] přeformulována pomocí Lieovy teorie (je uveden odkaz na práci S. Lie: *Begründung einer Invariantentheorie der Berührungs-Transformationen*, *Mathematische Annalen* 8(1875), str. 215–303), jiné výrazně nové myšlenky zde nenajdeme.

Dne 1. září 1934 byl jmenován tzv. zatímním profesorem matematiky a fyziky na německém státním reálném gymnáziu v Litoměřicích (*Aspirant der Professur Deutschen Staatsrealgymnasium in Leitmeritz*) a setrval zde do 31. srpna 1935. Vyučoval v nižších třídách gymnázia matematiku a přírodopis; týdně měl úvazek 18 hodin.⁴⁴

Ve třicátých letech se Heinrich Löwig stal aktivním členem dvou odborných spolků *Lotos*⁴⁵ a *Deutsche Mathematiker-Vereinigung*,⁴⁶ které sdružovaly německé přírodovědce a matematiky.

Předválečné působení – vrchol kariéry

Dne 27. února 1934 H. Löwig podal na Přírodovědeckou fakultu Německé univerzity v Praze žádost o zahájení habilitačního řízení. Rekapituloval v ní průběh svého studia, složení zkoušky učitelské způsobilosti a získání doktorátu, popsal dosavadní profesní kariéru a uvedl seznam sedmi publikací. Jako habilitační práci předložil studii nazvanou *Komplexe euklidische Räume von beliebiger endlicher oder transfiniter Dimensionszahl* [L6], která byla otištěna v časopise *Acta Litterarum ac Scientiarum Regiae Universitatis Hungaricae Francisco-Josephinae. Sectio Scientiarum Mathematicarum* (Szeged) a pojednávala o vektorových prostorech konečné a nekonečné dimenze a aplikaci této teorie ve funkcionální analýze. Svůj nový odborný zájem podpořil ještě krátkou prací *Über die Dimension linearer Räume* [L7]⁴⁷ uveřejněnou v časopisu *Studia Mathematica*.⁴⁸ Je velmi pravděpodobné, že velký vliv na volbu témat jím

⁴⁴ Viz *I. Jahresbericht des Deutschen Staats-Realgymnasiums (81. des Deutschen Staatsgymnasiums, 42. des Deutschen Staatsrealschule) in Leitmeritz, für das Schuljahr 1934/35*, Leitmeritz, 1935, str. 3–4. Viz též životopis ze dne 27. 2. 1935 podaný H. Löwigem v souvislosti s žádostí o habilitaci, fond Habilitační řízení, Přírodovědecká fakulta, Německá univerzita v Praze, Archiv Univerzity Karlovy.

⁴⁵ *Lotos* (*Naturhistorischer Verein „Lotos“ in Prag*) byl pražský německý přírodovědný spolek, který vznikl v roce 1848. Sdružoval nejprve studenty, doktory a soukromé docenty bez definitivního místa, kteří se zajímali o matematiku, fyziku, přírodní vědy, lékařství a další příbuzné obory. Okruh zájemců se brzo rozšířil o četné zástupce vědeckých kruhů, proto byl Lotos roku 1849 přeměněn na přírodovědný spolek, který vyvíjel odbornou činnost až do roku 1945. Jeho jednací řečí byla výlučně němčina, a proto sdružoval především německé přírodovědce, kteří se scházeli k přednáškám, besedám, valným shromážděním a volbám. Od roku 1851 spolek vydával vlastní časopis nazvaný *Lotos* (byl zastaven až v roce 1943). O historii spolku viz E. Těšínská: *Fyzikální vědy v pražském německém přírodovědném spolku „Lotos“*, *Pokroky matematiky, fyziky a astronomie* 42(1997), č. 1, str. 35–47.

⁴⁶ Heinrich Löwig se stal členem *Deutsche Mathematiker-Vereinigung* v roce 1929. Viz zápis v *Jahresbericht der Deutschen Mathematiker Vereinigung* 40(1931), str. XXVII. Zde je uvedeno: 1929. Löwig, H., Dr., Reichenberg (Č. S. R.), Robert Blumstr. 13. Heinrich L., geb. 29. 10. 1904 Prag, prom. 1928 Prag.

⁴⁷ Obě práce kladně hodnotil profesor G. Aumann z Frankfurtu nad Mohanem v referativním časopisu *Jahrbuch über die Fortschritte der Mathematik* (viz JFM60.0324.01, 60(1934), str. 324, resp. JFM60.1229.01, 60(1934), str. 1229). V referativním časopisu *Zentralblatt für Mathematik und ihre Grenzgebiete* „habilitační“ studii ocenil profesor M. H. Stone z Cambridge v *Massachusetts* (viz ZBL0009.25901, svazek 9, str. 259).

⁴⁸ Viz habilitační přihláška v osobní složce H. Löwiga, fond Přírodovědecká fakulta, Německá univerzita v Praze, Archiv Univerzity Karlovy.

rozvíjených od poloviny 30. let měli K. Löwner a P. G. Funk, mladí profesori Německé univerzity, kteří zachytili nové trendy světové matematiky.

Další vývoj habilitačního řízení můžeme rekonstruovat z protokolů ze zasedání profesorského sboru Přírodovědecké fakulty Německé univerzity.⁴⁹ Dne 16. května 1934 byla na zasedání sboru ustanovena habilitační komise, kterou tvořili profesori matematiky Ludwig Berwald, Karl Löwner a Arthur Winternitz, Reinhold Fürth (teoretická fyzika) a Karl Ludwig Wagner (fyzikální chemie). Dne 14. června komise zhodnotila habilitační práci, uchazečovy materiály a vypracovala zprávu, kterou předložila profesorskému sboru. Dne 18. října se profesorský sbor usnesl na konání habilitační přednášky na následujícím zasedání. Dne 6. prosince H. Löwig proslovil habilitační přednášku *Ueber das aktual Unendliche* a byl navržen na jmenování soukromým docentem matematiky. Dne 20. ledna 1935 Ministerstvo školství a národní osvěty po úředním prověření národní spolehlivosti potvrdilo výnosem č. 155410/34-IV/3 udělení venia docendi.

Působení na univerzitě v letech 1935 až 1937

Po úspěšném habilitačním řízení začal H. Löwig přednášet matematiku na Přírodovědecké fakultě Německé univerzity v Praze. První přednášku konal v zimním semestru akademického roku 1935/36; jednalo se o výběrovou pěti-hodinovou přednášku nazvanou *Differentialgeometrie (Theorie der Raumkurven und Flächen)*. V letním semestru téhož akademického roku vypsál volitelnou tříhodinovou přednášku *Unendlichen Reihen (mit Übungen)*. V zimním semestru 1936/37 byl pověřen povinnou dvouhodinovou přednáškou nazvanou *Infinitesimalrechnung für Hörer der Chemie*.⁵⁰ V následujících třech semestrech (LS 1936/37, ZS 1937/38, LS 1937/38) na univerzitě nevyučoval.⁵¹ O příčinách ukončení působení na univerzitě roku 1976 napsal:

*This permission called „venia docendi“, was granted to me at the beginning of 1935; then I had the right to call myself a „privatdozent“. This, however, did not imply any salary, and I could not get any salaried position at any university at that time. For this reason, I accepted a position as a secondary teacher outside of Prague in 1934. (My application for the venia docendi was already being considered then, but it had not gone through yet).*⁵²

Heinrich Löwig se aktivně účastnil druhého kongresu matematiků zemí slovanských, který se konal ve dnech 23. až 28. září 1934 v Praze. Dne 27. září přednesl v sekci matematické analýzy přednášku *Über allgemeine*

⁴⁹ Viz *Zasedání prof. kolegia 1922/3–1938*, karton č. 1, Přírodovědecká fakulta, Německá univerzita v Praze, Archiv Univerzity Karlovy.

⁵⁰ Viz *Ordnung der Vorlesungen an der Deutschen Universität in Prag in Wintersemester 1935/36, Sommersemester 1935/36, Wintersemester 1936/37*.

⁵¹ Viz *Ordnung der Vorlesungen an der Deutschen Universität in Prag in Sommersemester 1936/37, Wintersemester 1937/38, Sommersemester 1937/38*.

⁵² Viz Löwigův dopis Josephu Johnu Halleinovi ze dne 4. října 1976, soukromý rodinný archiv rodiny Lowig-Jackson v Sydney.

Spektralfunktionen [L8], jejíž stručný výtah vyšel v Časopisu pro pěstování matematiky a fyziky.⁵³

Kariéra středoškolského profesora od roku 1935 až do roku 1938

Dne 1. září 1935 byl H. Löwig jmenován zatímním profesorem matematiky a fyziky na německém státním reálném gymnáziu v Liberci (*Deutsche Staatsrealgymnasium in Reichenberg*), kde setrval až do 31. srpna 1936. Od 1. září 1936 byl přeložen opět jako zatímní profesor na městské německé dívčí reformní reálné gymnázium v Liberci (*Städtisch Mädchenreformrealgymnasium in Reichenberg*), kde učil matematiku až do 31. ledna 1937.⁵⁴ Od 1. února 1937 až do 31. srpna 1937 učil stále v pozici zatímního profesora matematiky na německém státním reálném gymnáziu v Ústí nad Labem. Od 1. září 1937 do 31. srpna 1938 vyučoval matematiku opět jako zatímní profesor na německém státním reálném gymnáziu ve Frývaldově (dnes Jeseník).⁵⁵

V roce 1937 uveřejnil v časopise *Mitteilungen aus dem höheren Schulwesen* didakticko-metodickou poznámku o výuce diferenciálního počtu na střední škole nazvanou *Die Einführung der Differentialquotienten im Mittelschulunterrichte. „Wissen und Wirken“* [L9].

Teprve 1. září 1938 byl na základě paragrafu 70 P. Z. jmenován řádným profesorem matematiky a fyziky na německém státním reálném gymnáziu v Novém Jičíně.⁵⁶ Než však mohl řádně nastoupit své místo, vypukla mobilizace a H. Löwig narukoval.

Dne 30. září 1938 na základě Mnichovské dohody Československá republika byla donucena odstoupit Německu, Polsku a Maďarsku velkou část svého pohraničí. Vzniklé tzv. druhé československé republiky v čele s prezidentem Emilem Háchou nebylo souzeno ani půl roku života;⁵⁷ Nový Jičín připadl do takzvaného zabraného území, proto se H. Löwig musel dne 1. října 1938 vzdát svého místa a opustit Sudety.

H. Löwig se přestěhoval do Prahy a již dne 19. října 1938 se přihlásil k pobytu v Praze XIX – Bubenči čp. 478.⁵⁸ Protože zůstal bez řádného zaměstnání,

⁵³ Viz *Zprávy o druhém sjezdu matematiků zemí slovanských*, Praha, 23. až 28. září 1934, Příloha Časopisu pro pěstování matematiky a fyziky, 64(1935), XLIV stran. Na sekci matematické analýzy dne 27. září přednášeli: G. N. Watson (Birmingham), J. Karamata (Bělehrad), F. Wolf (Praha), T. Peyovitch (Bělehrad), S. Piccard (Neuchâtel), C. Popovici (Jasi), K. Löwner (Praha), H. Löwig (Praha) a V. Knichal (Praha). Viz str. X.

⁵⁴ Viz žádost Heinricha Löwiga mladšího o udělení domovského práva v Liberci (*Heimatsrecht*) sepsaná dne 10. prosince 1938 v Praze a adresovaná liberecké městské radě, fond AM Liberec Hs sg. 324/37, karton č. 385, Státní okresní archiv Liberec, a matrika domovských příslušníků města Pardubice, fond AM Pardubice, kt. 633, Státní okresní archiv Pardubice.

⁵⁵ Viz matrika domovských příslušníků města Pardubice, fond AM Pardubice, kt. 633, Státní okresní archiv Pardubice, a též přihlašovací karty rodiny Löwigových v liberecké evidenci obyvatel, Státní okresní archiv Liberec.

⁵⁶ Viz matrika domovských příslušníků města Pardubice, fond AM Pardubice, kt. 633, Státní okresní archiv Pardubice.

⁵⁷ Druhá československá republika neboli Česko-slovenská republika existovala od 1. října 1938 do 14. března 1939.

⁵⁸ Viz matrika domovských příslušníků města Pardubice, fond AM Pardubice, kt. 633, Státní okresní archiv Pardubice.

obrátil se na Přírodovědeckou fakultu Německé univerzity a uplatnil své právo venia docendi. Na začínající zimní semestr 1938/39 vypsál volitelnou dvouhodinovou přednášku *Mengenanalysis (Voraussetzung: Differential- und Integralrechnung)*.⁵⁹

Připomeňme pro úplnost, že v zimním semestru 1938/39 na Přírodovědecké fakultě Německé univerzity působili tři řádní profesori matematiky (Ludwig Berwald, Karl Löwner a Paul Georg Funk), jeden mimořádný profesor (Arthur Winternitz), čtyři kvalifikovaní docenti (Heinrich Löwig, Ernst Lammell (1908–1961), Maxmilian Pinl (1897–1978) a Otto Warga (1909–1969)), doktor Walter Fröhlich (1902–1942), profesor astronomie Erwin Finlay-Freudlich (1885–1964) a profesor geofyziky a astronomie Leo Wenzel Pollak (1888–1964), kteří vypsali dvacet povinných a výběrových přednášek. Fyziku přednášeli dva řádní profesori (Reinhold Fürth (1893–1979) a Phillipp Frank) a tři docenti (Otto Blüh, Walter Glaser, Kurt Sitte).

Situace se však během podzimu 1938 a jara 1939 zhoršovala, neboť ve společnosti i na univerzitě narůstaly fašizující a protizidovské tendence.⁶⁰

⁵⁹ Viz *Ordnung der Vorlesungen an der Deutschen Universität in Prag in Wintersemester 1938/39*. Doplňme pro zajímavost, že podle údajů zapsaných v katalogu posluchačů si Löwigoivu výběrovou přednášku zapsal jediný student Viktor Lieblein, který byl na podzim školního roku 1938/39 teprve ve třetím semestru. V dochovaném záznamu je však Löwigova přednáška přeškrtnuta (tj. byla zrušena nebo nebyla řádně dokončena a posluchač tudíž nemohl skládat zkoušku). Podobně jsou škrtnuty i matematické přednášky a semináře Ludwiga Berwalda (*Integralgleichungen a Mathematische Proseminar*), Karla Löwnera (*Höhere Analysis a Mathematische Seminar*), Paula Georga Funka (*Potentialtheorie und Elektronenoptik*), Arthura Winternitze (*Differential- und Integralrechnung*), Waltera Fröhliche (*Kurs für darstellende und projektive Geometrie*), Ernsta Lammela (*Analytische Geometrie*), Maxmiliana Pinla (*Vektor und Tensorrechnung und mathematische Grundlagen der Relativitätstheorie*) a Otty Wargy (*Differentialgeometrie*). Současně je v některých katalogových listech poznamenáno, že Löwnerovu přednášku začal učit Ernst Lammell, Winternitzovu přednášku Otto Warga, Fröhlichovu přednášku Alfred Rössler, Berwaldův proseminář převzal Ernst Lammell a Löwnerův seminář začal suplovat Otto Warga. Otto Warga navíc pokračoval v řádné výuce svého předmětu *Infinitesimalrechnung für Hörer der Chemie*. Ostatní přednášky a semináře byly bez náhrady zrušeny. Viz katalog posluchačů *O. U. A. O. Naturwissenschaftler W. S. 1938–39*, Přírodovědecká fakulta, Německá univerzita v Praze, Archiv Univerzity Karlovy. Špatnou situaci na Přírodovědecké fakultě Německé univerzity v Praze naznačuje i Löwigův dopis ze dne 6. ledna 1939 adresovaný děkanu Přírodovědecké fakulty, v němž je uvedeno: *Ich zeige hiermit an, dass ich meine für das Wintersemester 1938–39 angekündigte zweistündige Vorlesung „Mengenanalysis“ nicht abhalten werde. Ich werde an Stelle dieser Vorlesung auch keine andere Vorlesung halten.*

Ich bemerke hierzu, dass ich diesen Entschluss nicht freiwillig gefasst habe, sondern dass ich durch die geänderten Verhältnisse gezwungen bin, meine Vorlesung abzusagen. Ich berufe mich dabei auf die mündliche Unterredung, die ich mit dem Dekan am 31. Dezember 1938 hatte. Přírodovědecká fakulta, Německá univerzita v Praze, Archiv Univerzity Karlovy, fond Spisy fakulty.

⁶⁰ Nařízení česko-slovenské vlády z konce ledna a počátku února 1939 o státní službě a soupisu židovského obyvatelstva a též vládní nařízení ze dne 4. července 1939 o právním postavení Židů ve veřejném životě, které prakticky vyloučilo židovské občany z řady povolání, veřejného i kulturního života. Židé nesměli například vykonávat povolání středoškolských učitelů, vysokoškolských docentů a profesorů, advokátů, notářů, soudců, soudních znalců a tlumočnicků, civilních techniků, báňských inženýrů, lékařů, lékárníků, veterinářů atd.

V letním semestru 1938/39 zůstali na „matematice“ v důsledků rasových zákonů jen docenti Otto Wurga a Ernst Lammel a z Německé techniky byl na výpomoc s geometrií povolán docent Alfred Rössler. Vypsali jen tři povinné přednášky pro studenty učitelství, jeden seminář a jeden proseminář.⁶¹ Na „čisté“ fyzice zůstal pouze docent Walter Glaser. Exaktní vědy tak byly na Přírodovědecké fakultě Německé univerzity takřka zničeny.⁶²

Válečné osudy Heinricha Löwiga staršího

Jak již bylo dříve uvedeno, po svém penzionování v roce 1930 se Heinrich Löwig starší s manželkou přestěhoval do Liberce, kde chtěl prožít důchod. Podle vzpomínek syna Heinricha odmítl v září 1938 opustit německým vojskem zabrané pohraničí a byl zatčen Gestapem:

*Můj otec byl nacistickým režimem postižen ještě více než já. V listopadu 1938 byl v Liberci, kde tenkrát bydlel, bez provinění zatčen Gestapem, několik dní držen ve vazbě a pak přinucen opustiti československé území obsazené německým vojskem.*⁶³

Odešel za rodinou do Prahy a dne 28. listopadu 1938 se ubytoval v Bubenči v Grand pensionu čp. 18, kde setrval až do 15. května 1939. Na konci roku 1938 požádal o československou opci a stal se československým státním občanem a dostával pravidelně svoji penzi. Dne 30. prosince 1939 získal nový občanský průkaz.⁶⁴ Ocituje další informace, které byly doplněny pečlivými úředníky do matriky domovských příslušníků města Pardubice:

Nesměli být poručníky, opatrovníky a správci, členy zastupitelských úřadů, korporací, komisí a sborů pro podporu veřejné správy, školských úřadů, veřejných vědeckých ústavů, učených společností a veřejných institucí vědecké povahy atd. Nesměli také působit jako výkonní umělci, redaktoři novin a časopisů, neměli dále vlastnit žádné podniky, firmy, ústavy atd.

⁶¹ Ernst Lammel konal přednášku *Höhere Analysis II* a vedl proseminář *Mathematische Proseminar*, Otto Wurga měl přednášku *Differential- und Integralrechnung II* a spravoval seminář *Mathematische Seminar* a Alfred Rössler vyučoval přednášku *Kurs für darstellende und projektive Geometrie*. Viz *Ordnung der Vorlesungen an der Deutschen Universität in Prag in Sommersemester 1938/39*.

⁶² Na konci roku bylo na Německé univerzitě v Praze zhruba 20% studentů a 30% vyučujících židovského původu, z nichž mnozí našli v pražském prostředí útočiště po emigraci z nacistického Německa. Na konci roku 1938 se vedení univerzity snažilo „řešit otázku studentů a vyučujících židovského původu“. V prosinci 1938 profesorský sbor stanovil pravidlo upravující zkoušky; židovští vyučující mohli zkoušet pouze židovské studenty, arijsťi pouze arijské. Dne 27. ledna 1939 česko-slovenská vláda přijala nařízení platné od 4. února 1939, že všichni vyučující židovského původu přestanou vykonávat státní službu. O osudech matematiků, fyziků a astronomů židovského původu ve válečné Evropě pojednává [1] a také Reinhard Siegmund-Schultze v knize *Mathematicians Fleeing from Nazi Germany. Individual Fates and Global Impact*, Princeton University Press, Princeton and Oxford, 2009.

⁶³ Löwigův dopis ze dne 23. května 1945 adresovaný Vladimíru Kořínkovi, fond Vladimír Kořínek, karton č. 1, složka Heinrich Löwig, Archiv AV ČR.

⁶⁴ Viz žádost o vydání všeobecné občanské legitimace uložená pod signaturou L 1482/7 Heinrich Löwig v kartonu č. 6653, fond PŘ 1941–1951, Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna 1941–1950, Národní archiv České republiky. K žádosti předložil osvědčení o státním občanství č. 95000/1985, domovský list města Pardubic č. 580/38 vydaný dne 23. 11. 1938, křestní list vydaný arciděkanstvím u sv. Ludmily na Královských Vinohradech dne 12. 9. 1904. Později předložil i oddací list vydaný arciděkanstvím u sv. Ludmily na

Ing. Löwig 1874 roz. nabyt jistě němec. stát. občanství, poněvadž byl v den 10. října 1938 v zabraném území a je před 1. lednem 1910 v zabraném území narozen.

Dle mého názoru i jeho syn Jindřich se stal stát. obč. německým, poněvadž 10. října 1938 byl na vojně a rukoval z Nov. Jičína – zabráno – a jeho otec je narozen v zabraném území. – Na zem. úřadě v Praze mu bylo však řečeno, že optovati nemusí, jen žádati o přikázání domovské příslušnosti. – Působil vždy na něm. školách. –

Opčním osvědčením ze dne 16. června 1939 č. 95000/1985/1939-7 osvědčuje ministerstvo vnitra, že německý stát. příslušník Ing. Jindřich Löwig – opčním prohlášením podaným dne 20. prosince 1938 podle 3 smlouvy s Německou říší ze dne 20/11. 1938 č. 300 Sb. z. a n. stal se československým stát. občanem a tak státním příslušníkem Protektorátu Čechy a Moravy. – Viz spisy D446/40. Ve stát. příslušnosti sleduje jej manželka Kateřina roz. Chvojková.

Domovský list má mu býti vyhotoven – D446/40.

Potvrzení o dom. příslušnosti vystaveno pod č. A2937/45.⁶⁵

Jeho situace se však prudce zhoršila po 15. březnu 1939, tj. po vzniku Protektorátu Čechy a Morava. Němečtí okupanti totiž velmi rychle po obsazení našich zemí uplatnili zrůdné rasové zákony, a tak se Heinrich Löwig dostal na seznam židovského obyvatelstva Prahy.⁶⁶

V průběhu války několikrát změnil adresu, pobýval sám nebo s manželkou a synem. V letech 1939 až 1941 bydlel v Praze XIX – Bubenči,⁶⁷ v letech 1941 až 1942 žil v Praze XII,⁶⁸ v letech 1942 až 1943 setrval v Praze XVIII – Břevnově,⁶⁹ v letech 1943 až 1944 pobýval v Praze V.⁷⁰ Dne 17. března 1944 byl

Královských Vinohradech dne 23. 4. 1939 pod č. 1839 a bytovou přihlášku vydanou policejním komisařstvím v Bubenči pod číslem 1514.39. Legitimace mu byla vyhotovena dne 1. prosince 1939 pod číslem 49968B; převzal ji dne 30. prosince 1939.

⁶⁵ Matrika domovských příslušníků města Pardubice, fond AM Pardubice, kt. 633, Státní okresní archiv Pardubice.

⁶⁶ Podle těchto zákonů o příslušnosti k židovské víře nerozhodovalo okamžité vyznání, ale matriční záznamy a údaje ze sčítacích archů. Za Žida byl označen ten, kdo měl tři a více židovských prarodičů, za míšence prvního stupně ten, kdo měl dva židovské prarodiče, za míšence druhého stupně ten, kdo měl jednoho židovského prarodiče. Heinrich Löwig, ač byl v roce 1904 pokřtěný, byl považován za Žida. Podle databáze Terezínského památníku byl uveden ve *jmenné listině Praha* (tj. v seznamu židovského obyvatelstva inv. č. A 7127) a ve *zbytkové listině Praha* (tj. v seznamu arijských spřízněných inv. č. A 7199).

⁶⁷ Jako adresu uváděl Ulice nár. obrany čp. 47; zdržoval se na ní v období od 15. dubna 1939 až do 8. května 1941.

⁶⁸ Jako adresu uváděl Korunní čp. 41; zdržoval se na ní v období od 12. května 1941 až do 8. srpna 1942. V květnu 1941 požádal o změnu průkazu v souvislosti s přestěhováním, viz žádost uložená pod signaturou L 1482/7 Heinrich Löwig v kartonu č. 6653, fond PŘ 1941–1951, Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna 1941–1950, Národní archiv České republiky.

⁶⁹ Jako adresu uváděl Bezejmenná čp. 1479; zdržoval se na ní v období od 8. srpna 1942 až do 3. listopadu 1943.

⁷⁰ Jako adresu udával Waldhausergasse čp. 4; zdržoval se na ní v období od 3. listopadu

hospitalizován v nemocnici *Krankenhaus der Juden in Kellegasse* v Praze V, zůstal zde až do 12. května 1944.

Podle vzpomínek syna byl dne 21. srpna 1944 zatčen Gestapem a odvezen do věznice v Malé terezínské pevnosti, kde dne 31. srpna 1944 zemřel na následky výslechů. O úmrtí byl sepsán dne 19. září protokol, který byl zaslán úřadům v Praze V. Uvádí se v něm, že *Der Häftling Jude Löwig Heinrich geboren am 10. 9. 74 in Komotau Beruf: Pensionist Wohnhaft in Prag V. Waldhauserstr. 4 ist am 31. August 1944 um 19,00 Uhr im Pol. Gef. Theresienstadt an Herzschlag verstorben.*⁷¹

Válečné osudy Jindřicha Löwiga

Jindřich Löwig se na podzim 1938 po příchodu do Prahy přihlásil k česko-slovenské národnosti, dne 22. dubna 1939 požádal o „českou opci“ a stal se protektorátním občanem.⁷² Ocituje poznámku z matriky domovských příslušníků města Pardubice:

Okresní úřad v Pardubicích výměrem ze dne 1. září 1939 mu určil domovskou příslušnost v Pardubicích dle vládního nařízení ze dne 25. listopadu 1938 č. 301 Sb. z. a n., poněvadž podle smlouvy sjednané mezi republikou Česko-slovenskou

až do 17. března 1944 a oficiálně opětovně od 12. května do 31. srpna 1944. Veškeré informace o adresách byly převzaty z karty ing. Heinrich Löwig uložené ve fondu PŘ II – EO Policejní ředitelství Praha II – evidence obyvatelstva, Národní archiv České republiky.

⁷¹ Dokument podepsaný SS-Hauptsturmführerem Heinrichem Jöklem byl do Prahy odeslán 20. září, úřady jej vzaly na vědomí 27. září, zápis do evidence obyvatelstva vybavily 7. října a rodinu informovaly zasláním úmrtního listu. Viz hlášení terezínského Gestapa uložené pod signaturou L 1482/7 Heinrich Löwig v kartonu č. 6653, fond PŘ 1941–1951, Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna 1941–1950, Národní archiv České republiky.

Viz též databáze vězňů ghetta Terezín, kde je uvedeno *Löwig Jindřich, Ing., nar. 10. 9. 1874, zemřel v ghettu Terezín, 31. 8. 1944* a připojena poznámka *Haft No. 41 v. 1. 9. 1944*. Též dopis Heinricha Löwiga mladšího ze dne 23. května 1945 Vladimíru Kořínkovi, fond Vladimír Kořínek, karton č. 1, složka Heinrich Löwig, Archiv AV ČR – *Dne 21. srpna 1944 byl v Praze znovu bez provinění zatčen Gestapem a dopraven do Terezína do Malé pevnosti. Dne 3. října 1944 mi sdělil příslušný policejní úřad přihlašovací, že můj otec zemřel v Terezíně dne 31. srpna 1944, tedy již deset dní po svém zatčení. Jako příčina smrti se uvedla srdeční mrtvice, což jest také zapsáno do úmrtního listu. (Úmrtní list ovšem neuvádí, jak nelidsky esesáci zacházeli s vězni, kteří jim byli svěřeni.)* Začátkem října rodina dostala oficiální dokument o úmrtí Heinricha Löwiga staršího a jeho šaty. Jen pár dnů na to obdržel Heinrich (Jindřich) Löwig mladší povolání do transportu do pracovního tábora. Jeho pocity a myšlenky si lze jen těžko představit.

⁷² Od roku 1938 Heinrich Löwig užíval jméno Jindřich Löwig. V [1] a knize A. Miškové nazvané *Německá (Karlova) univerzita od Mnichova k 9. květnu 1945* (Praha, 2002) se na 60. straně mylně uvádí, že H. Löwig byl za války v Tasmánii. Podle materiálů uložených v Národním archivu České republiky se na podzim roku 1938 ubytoval v Praze XIX – Bubenčích v Grand pensionu čp. 18, kde setrval až do 15. května, od 15. května 1939 byl trvale hlášen v Praze XIX – Bubenčích na adrese Ulice nár. obrany čp. 47; od 1. dubna 1941 žil v Praze XVIII – Břevnově v ulici Bezejmenná (dnes Pod Marjánkou) čp. 1479. Jeho osobní karta byla uzavřena dne 13. února 1948 poznámkou o odjezdu do Tasmánie a přihlášení se k pobytu v Hobartu. Veškeré informace o adresách byly převzaty z karty RNDr. Jindřich Löwig uložené ve fondu PŘ II – EO Policejní ředitelství Praha II – evidence obyvatelstva, Národní archiv České republiky.

*a Německou říší zůstal státním občanem československým nyní Protektorátu Čechy a Morava. Příslušný tedy od 1. 9. 1939 do Pardubic. – Viz spisy D48/49.*⁷³

V průběhu zimy 1938 se ukázalo, že jeho postavení je beznadějně, neboť nemohl získat žádné místo odpovídající jeho kvalifikaci. O této situaci napsal:

*After Munich, I had to cancel a lecture which I had announced for the winter-semester 1938-39.*⁷⁴

Začátkem ledna 1939 česko-slovenská vláda zavedla omezující opatření pro státní zaměstnance židovského původu a dne 27. ledna vydala nařízení o pobytu emigrantů – všechny takové osoby měly opustit naše území ve lhůtě jednoho až šesti měsíců.

Dne 10. února 1939 vláda vyhlásila upravující nařízení o prozkoumání státního občanství a pobytu emigrantů⁷⁵ a současně vydala pokyn, aby úřady zjistily své zaměstnance židovského původu. Starší zaměstnanci měli být urychleně penzionováni, zaměstnanci středního věku měli být posláni na dovolenou s čekatelným⁷⁶ a mladší propuštěni. Ve státních službách mohli zůstat jen nepostradatelní zaměstnanci židovského původu a i ti museli být přeloženi na místa, kde nebudou přicházet do kontaktu s veřejností. Nadřízení se je měli nejprve pokusit přimět k „dobrovolnému“ odchodu ze služby, v případě nesouhlasu je měli propustit. Vše mělo proběhnout „v klidu“ do 10. března 1939. Začal také soupis židovského obyvatelstva spojený s jejich následným vyřazením z politiky, státních služeb, školství a kultury. Židé měli být přinuceni prokázat, jakým způsobem nabyli svůj majetek, mělo být pečlivě přezkoumáno jejich občanství, případně jim mělo být odňato, vláda uvažovala i o přísné segregaci židovského obyvatelstva.

Jindřich Löwig byl vzhledem k původu svého otce, ač sám byl od roku 1928 bez vyznání, podle rasových zákonů označen za míšence prvního stupně a zařazen na seznam *míšenců prvního stupně v pracovním stáří v Praze* (inv. č. A 7146).⁷⁷ O svém osudu napsal:

⁷³ Matrika domovských příslušníků města Pardubice, fond AM Pardubice, kt. 633, Státní okresní archiv Pardubice.

⁷⁴ *Lowig, Henry Francis J., curriculum vitae* napsané po roce 1972, soukromý rodinný archiv rodiny Lowig-Jackson v Sydney.

⁷⁵ Toto přezkoumání se vztahovalo na osoby, jež získaly občanství po 1. listopadu 1918, a dále na ty, které měly domovské právo na území, které 30. září 1938 připadlo „sousedům“. Netýkalo se však osob, *kteřé byly podle přezkoumaných znaků Čechy, Slováky a Rusíny*. Přitom se vycházelo z národnosti udané při sčítání lidu z roku 1930 a údajů o školní docházce, účasti v kulturních a národnostních spolcích. Osoby, které by nezískaly československé občanství, musely území republiky opustit.

⁷⁶ Dovolená s čekatelným byla zakotvena již v rakouském zákoně č. 15/1914 ř. z. o *služebním poměru státních úředníků a státních sluhů* (tzv. služební pragmatika), který byl vydán dne 25. ledna 1914. Upravoval přeložení na tzv. dočasný odpočinek, pokud úředník nebyl schopen služby, ale dalo se očekávat, že opět schopnost dosáhne. Více viz paragrafy 75, 76, 79 a 81 výše uvedeného zákona.

⁷⁷ Viz databáze ghetta Terezín.

Dnem 1. září 1937⁷⁸ jsem byl jmenován definitivním profesorem. Ale již od počátku října 1938, kdy mé tehdejší služební místo Nový Jičín bylo obsazeno německým vojskem, jsem nesměl dále vyučovat. V následujících měsících jsem se ucházel o znovupřijetí do československé státní služby, ale bez úspěchu. Byl jsem pak převzat Protektorátem Čechy a Morava, dnem 1. května 1939 přeložen na dovolenou s čekatelným a dnem 1. července 1940 do trvalé výslužby. Dostal jsem odbytné ve výši dvouročního služného. (Na běžnou pensí jsem neměl nároku, poněvadž jsem neměl deset let započitatelných pro výměru výslužného.)

Vzhledem k tomu, jak Němci se mnou zacházeli, a vzhledem k tomu, že otec mé matky, který se jmenoval Václav Chwoyka, jest českého původu, hlásím se od r. 1939 k národnosti české. To bylo úředně uznáno tím, že má opce pro státní příslušnost protektorátní, kterou jsem podal dne 22. dubna 1939, byla přijata.⁷⁹

Připomeňme, že na Jindřicha Löwiga tvrdě dopadlo protektorátní vládní nařízení ze dne 4. července 1939, které zrušilo jeho dovolenou s čekatelným a současně neumožnilo jeho penzionování. V letech 1940 až 1943 nemohl najít žádnou rozumnou práci. O této etapě života napsal:

*Po přeložení do výslužby jsem delší dobu nevykonával výdělečného zaměstnání, nýbrž zabýval jsem se vědeckou prací.*⁸⁰

V květnu 1943 byl Úřadem práce v Praze přinucen, aby nastoupil místo pomocného dělníka u firmy Remeš a spol., komoditní společnost, továrna pro výrobu kovového zboží, která sídlila na pražském Žižkově (Kollárovo náměstí čp. 4).⁸¹ O totálním nasazení později napsal:

*In 1943 and 1944, I was employed as a labourer in a factory working for the German army.*⁸²

V době obav z transportů do židovských ghett, pracovních nebo koncentračních táborů Jindřich Löwig studoval matematiku, zejména abstraktní algebru. Četl časopisecké práce B. L. van der Waerdena,⁸³ J. von Neumanna⁸⁴ a B. A. Bernsteina,⁸⁵ sledoval články v časopisech *Mathematische Annalen*, *Annals of Mathematics* a *Bulletin of the American Mathematical Society*, studoval

⁷⁸ Správně má být 1. září 1938.

⁷⁹ Löwigův dopis ze dne 23. května 1945 adresovaný Vladimíru Kořínkovi, fond Vladimír Kořínek, karton č. 1, složka Heinrich Löwig, Archiv AV ČR.

⁸⁰ Löwigův dopis ze dne 23. května 1945 adresovaný Vladimíru Kořínkovi, fond Vladimír Kořínek, karton č. 1, složka Heinrich Löwig, Archiv AV ČR.

⁸¹ Löwigův dopis ze dne 23. května 1945 adresovaný Vladimíru Kořínkovi, fond Vladimír Kořínek, karton č. 1, složka Heinrich Löwig, Archiv AV ČR.

⁸² Viz Löwig, *Henry Francis J., curriculum vitae* napsané po roce 1972, soukromý rodinný archiv rodiny Lowig-Jackson v Sydney.

⁸³ Bartel Leendert van der Waerden (1903–1996) byl holandský matematik, věnoval se algebře, algebraické geometrii, teorii čísel, topologii, pravděpodobnosti, statistice, kvantové mechanice, historii matematiky a astronomie.

⁸⁴ John von Neumann (1903–1957) byl maďarský matematik, věnoval se teorii množin, algebře, funkcionální analýze, topologii, teorii automatů, matematické fyzice, kvantové mechanice atd.

⁸⁵ B. A. Bernstein se věnoval algebře a logice.

moderní algebraické učebnice a monografie (B. L. van der Waerden: *Moderne Algebra* (1930, 1931), C. C. MacDuffee: *An Introduction to Abstract Algebra* (1940), G. Birkhoff: *Lattice Theory* (1941) a G. Birkhoff, S. MacLane: *A Survey of Modern Algebra* (1941)).⁸⁶

Ve válečné době se mu podařilo publikovat dvě rozsáhlé práce v americkém časopisu *Annals of Mathematics* nazvané *Intrinsic topology and completion of Boolean rings* [L10] a *On the importance of the relation $[(A, B), (A, C)] = (A, [(B, C), (C, A), (A, B)])$ between three elements of a structure* [L11], které byly věnované moderní topologii a Booleovským okruhům.⁸⁷ Jejich kvalitu ocenil G. Birkhoff v referativním časopisu *Mathematical Reviews*.⁸⁸ O svých studiích J. Löwig napsal Vladimíru Kořínkovi⁸⁹ dne 1. srpna 1944:

Velectěný pane profesore!

Děkuji Vám dodatečně za zvláštní otisk Vaší práce „Der Schreiersche Satz und das Zassenhaussche Verfahren in Verbänden“, jenž jste mi předal, když jsem Vás navštívil dne 22. května 1943. Řekl jsem Vám tenkrát, že jsem byl Úřadem práce zavázán k nastoupení místa jako kovodělníka. Nyní jsem v tom zaměstnání již přes rok a měl jsem málo volného času. Teprve v těchto dnech prožívám svou první dovolenou. Tím jsem konečně přišel i k tomu, abych studoval Vaši práci, a mohu říci, že jsem všem větám a důkazům úplně rozuměl.

⁸⁶ Cyrus Colton MacDuffee (1895–1961) byl americký matematik, který se věnoval zejména moderní algebře. Garrett Birkhoff (1911–1996) byl americký matematik, který se zabýval abstraktní a univerzální algebrou, diferenciálními rovnicemi, numerickými metodami, hydrodynamikou, radarovým zaměřováním, balistikou a konstrukcí počítačích strojů.

⁸⁷ Problematika Booleovských algeber a teorie svazů nebyla pro Jindřicha Löwiga a pražskou matematiku zcela nová, neboť dne 3. února 1938 docent Otomar Pankraz (1903–1976) proslovil na schůzi matematické sekce Jednoty československých matematiků a fysiků přednášku *O rozšíření Booleovy algebry*, v níž posluchače seznámil s Oreovými axiomy z teorie svazů (Ø. Ore: *On the Foundation of Abstract Algebra. I, II*, *Annals of Mathematics* 36(1935), str. 406–437, 37(1936), str. 265–292) a Kötheovými výsledky (viz G. M. H. Köthe: *Die Theorie der Verbände, ein neuer Versuch zur Grundlegung der Algebra und der projektiven Geometrie*, *Jahresbericht der Deutschen Mathematiker Vereinigung* 47(1937), str. 125–144). Poukázal také na význam svazů pro kvantovou mechaniku (připomněl závěry práce G. Birkhoff, J. von Neumann: *The Logic of Quantum Mechanics*, *Annals of Mathematics* 37(1936), str. 823–843) a možnosti jejich aplikací v ekonomii (viz práce R. Frische uveřejněná v Cowles Commission Colorado Springs, USA, report 1937, str. 64–69). Teorii svazů se v době druhé světové války zabýval také Vladimír Kořínek (viz *Der Schreiersche Satz und das Zassenhaussche Verfahren in Verbänden*, *Věstník Královské české společnosti nauk, třída mat.-přírod.*, 1941, č. 14, str. 1–29), který později této problematice věnoval několik článků (viz Z. Kohoutová, J. Bečvář: *Vladimír Kořínek (1899–1981)*, edice *Dějiny matematiky*, svazek č. 27, Centrum pro dějiny vědy, Praha, 2005).

⁸⁸ Viz *Mathematical Reviews* MR0006494, svazek 3, položka 312c, resp. MR0009756, svazek 5, položka 197d. Poznamenejme pro úplnost, že v referativním časopisu *Zentralblatt für Mathematik und ihre Grenzgebiete* byly hodnoceny G. Nöblingem (ZBL0061.39306, svazek 61, str. 393), resp. H. Müllerem (ZBL0061.04803, svazek 61, str. 48).

⁸⁹ Vladimír Kořínek (1899–1981) byl český algebraik, profesor Univerzity Karlovy, člen Československé akademie věd a významný reprezentant české matematiky druhé a třetí čtvrtiny 20. století. O jeho životě a díle viz Z. Kohoutová, J. Bečvář: *Vladimír Kořínek (1899–1981)*, edice *Dějiny matematiky*, svazek č. 27, Centrum pro dějiny vědy, Praha, 2005.

Když jsem svého času studoval Oreovu⁹⁰ práci „On the theorem of Jordan-Hölder“ (Transactions of the American Mathematical Society, vol. 41, No. 2, pp. 266–275, 1937), na kterou částečně navazujete, nebylo mi všechno tak jasné. Vaše práce je jistě velmi důležitá pro další vývoj abstraktní algebry.

Setkal bych se rád zase jednou s Vámi, pane profesore. Přišlo by to Vám vhod, kdybych Vás navštívil v pátek, dne 4. srpna 1944 kolem 20. hodiny večerní ve Vašem bytě? Kdybyste neodpověděl na tento dopis, předpokládal bych, že s uvedenou dobou souhlasíte. Jinak mohu tento týden ještě volně disponovat se svým časem. Od 7. srpna budu pak volný od pondělka až do pátku od 18. hodiny, v sobotu a v neděli pravděpodobně celý den.

S veškerou úctou Vám oddaný
Jindřich Löwig⁹¹

Roku 1950 Jindřich Löwig napsal Vladimíru Kořínkovi z australského Hobartu krátký dopis, kde se opět stručně zmínil o své práci za války:

Za druhé světové války jsem náhodou studoval následující práci B. A. Bernstein: *A generalization of the syllogism. Bulletin of the American Mathematical Society* 30 (1924), str. 125 – 127. Toto pojednání obsahuje následující dvě věty:

„The totality of transitive universal relations in a Boolean algebra is given by“

$$(4) \quad Axy + Bxy' + Cx'y + Dx'y' = 0,$$

$$A + D < B + C, \quad AD < BC.$$

The totality of existent transitive universal relations is given by

$$Axy + Bxy' + Cx'y + Dx'y' = 0,$$

$$A + D < B + C, \quad AD = 0.$$

Tyto dvě věty se mi zdály býti nesprávnými nebo při nejmenším nejasnými. Proto jsem přemýšlel o tom, jak podmínka, že Booleova relace je transitivní, správně zní. Výsledek jest obsažen v práci, kterou Vám dnes zasílám. Kromě toho obsahuje má práce diskusi o tom, kdy Booleova relace je relací ekvivalenční, kdy uspořádáním částečným a kdy uspořádáním svazovým.⁹²

⁹⁰ Øystein Ore (1899–1968) byl norský matematik věnující se abstraktní algebře, teorii čísel a teorii grafů.

⁹¹ Löwigův dopis ze dne 1. srpna 1944 adresovaný Vladimíru Kořínkovi, fond Vladimír Kořínek, karton č. 1, složka Heinrich Löwig, Archiv AV ČR. V. Kořínek se jako jeden z mála českých matematiků nebál pomáhat a setkávat se s židovskými kolegy. Na Löwigův dopis si poznamenal: 3. 8. 1944 odpověděl jsem korespondenčním lístkem, že návštěvu očekávám.

⁹² Löwigův dopis ze dne 23. srpna 1950 adresovaný Vladimíru Kořínkovi, fond Vladimír Kořínek, karton č. 1, složka Heinrich Löwig, Archiv AV ČR. H. Löwig zaslal V. Kořínkovi rukopis své práce, která vyšla později pod názvem *On transitive Boolean relations* [L12] v časopisu Czechoslovak Mathematical Journal.

Poznamenejme, že za války Jindřich Löwig udržoval kontakt s českými, německými, rakouskými i americkými matematiky, jak vyplývá z jeho dopisu, který napsal z Edmontonu dne 6. září 1973 Vladimíru Kořínkovi:

Vážený pane kolego!

*Zasílám Vám rukopis krátké matematické práce, která má tento titul: Note on the theory of independence in continuous geometries, a dovoluji si otázku, můžete-li zařadit uveřejnění této práce v časopise „Czechoslovak Mathematical Journal“.*⁹³

Chtěl bych Vám vysvětlit, jak jsem došel k tomu, abych napsal toto pojednání. Začalo to tím, že jsem v květnu 1941 (kdy Spojené státy americké ještě nebyly ve válce) napsal dopis von Neumannovi, v kterém jsem se ho zeptal, jak bych mohl dostat exemplář jeho lecture notes on continuous geometry k přečtení. Odpověděl, že německý matematik Gottfried Köthe⁹⁴ má exemplář těch lecture notes. V únoru 1942 jsem pak napsal dopis Kötheovi, v kterém jsem ho požádal, aby mi dal von-Neumannovy lecture notes k dispozici.⁹⁵ Köthe neměl rasových předpoklů a vyhověl mé žádosti. Studoval jsem pak von-Neumannovy přednášky velmi pečlivě a vrátil jsem je Kötheovi v červnu 1942. Zároveň jsem mu sdělil, že jsem v nich našel dvě hrubé chyby, a vysvětlil jsem mu, o které chyby šlo. V září 1946, tedy po válce, jsem pak napsal dopis von Neumannovi, v kterém jsem mu vysvětlil, co jsem napsal Kötheovi v červnu 1942.

Nedošlo k žádné diskusi o této věci mezi mnou a von Neumannem. Ale v lednu 1957, tedy krátce před von-Neumannovou smrtí, jsem obdržel dopis od Israela Halperina,⁹⁶ v kterém ten se mě zeptal, které chyby jsem našel ve von-Neumannových lectures on continuous geometry. Odpověděl jsem ihned Halperinovi. Jak je Vám známo, zařídil pak Halperin uveřejnění von-Neumannových přednášek ve formě knihy, která vyšla v roce 1960. Chyby, které jsem já našel, byly v této knize opraveny. Na tyto opravy se poukazuje na straně 291. (Tam je omylem uvedeno, že jsem já napsal dopis von Neumannovi v roce 1942. Nevím, proč to Halperin tak napsal, zeptal se mě, zda tento údaj jest správný, teprve když už bylo pozdě k opravě).⁹⁷

⁹³ Článek byl otištěn pod názvem *Note on the theory of independence in continuous geometries* [L22] v časopisu *Czechoslovak Mathematical Journal*.

⁹⁴ Gottfried Maria Hugo Köthe (1905–1989) byl rakouský matematik, který se věnoval lineární algebře, topologii a základům funkcionální analýzy.

⁹⁵ Jednalo se o přednášky nazvané *Lecture notes of continuous geometry*, které v letech 1935 až 1937 proslavil J. von Neumann na Institute for Advanced Study v Princetonu v New Jersey.

⁹⁶ Israel Halperin (1911–2007) byl kanadský matematik a protiválečný aktivista.

⁹⁷ Viz J. von Neumann: *Continuous geometry, foreword by Israel Halperin*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1960. Na straně 291 Israel Halperin uvádí, že H. Löwig opravil důkaz lemmatu 11.6 (str. 189), tvar a význam lemmatu 13.1 (str. 198) a chybný důkaz věty 13.1 (str. 197–198). Israel Halperin o těchto změnách napsal: ... *This is the only serious change in this book from the 1935–37 Edition of the Notes.* Viz též recenze, kterou F. Maeda uveřejnil v *Mathematical Reviews* (MR0120174): ... *H. Löwig pointed out that there are two slips in the original note. One of them is in the proof of*

Následovala delší doba, kdy jsem se nezabýval spojitou geometrií. Ale v roce 1965 jsem na zdejší univerzitě pracoval se studentem, který chtěl napsat doktorskou disertaci a zajímal se o teorii svazů. Doporučil jsem mu, aby studoval knihu „Continuous geometry“. Tím se stalo, že jsem já znovu studoval von-Neumannovy přednášky, a při tom jsem našel chybu, která dosud ušla von Neumannovi, L. R. Wilcoxovi⁹⁸ (který svého času napsal „notes“ podle von-Neumannových přednášek), mně i Halperinovi. Přišel jsem totiž na to, že Theorem 2.7 na straně 13 uvedené knihy jest nesprávný.⁹⁹ Upozornil jsem na to Halperina v dopise, který jsem napsal v únoru 1967. Halperin napřed nechtěl uznat, že mám pravdu. Odpověděl: „I believe that Theorem 2.7 ... is correct.“ (Patrně nečetl můj důkaz, že tomu tak není.) V dalším dopise napsal: „In my opinion the theorem is stated precisely, and it is proved rigorously and completely.“ Napsal jsem mu další dopis, v kterém jsem mu vysvětlil rozdíl mezi Teorémem 2.7 a větou, která se v lecture notes a v knize opravdu dokazuje. Pak teprve uznal, že mám pravdu.

Na touze věc jsem také upozornil uvedeného Wilcoxe, který je nyní profesorem na Illinois Institute of Technology. Ten tomu ihned rozuměl a vůbec netrval na tom, že to, co svého času sám napsal, musí být správné. Naopak mi napsal, jak se uvedený Theorem 2.7 měl formulovat, a jeho formulace je prakticky totožná s Teorémem 2.7' mé „Note on the theory of independence ...“ (Já jsem měl ovšem svůj Theorem 2.7' dříve, než jsem obdržel odpověď od Wilcoxe).

Halperin v jednom s dopisů, které mi napsal v r. 1967, vyslovil názor, že von Neumann, když použil slov „isomorphism“ a „transformation“, nemusel předpokládat, že zobrazení se dá jednoznačně obrátit. Ale L. R. Wilcox se vyjádřil ve shora uvedeném dopise takto:

So far as I know, von Neumann never used the term isomorphism except to refer to one-to-one correspondence. It is safe to conclude that transformation also meant one-to-one correspondence.

Ve své „Note on the theory of independence in continuous geometries“ dokazují, že uvedený Theorem 2.7 platí, když svaz L má konečnou délku, a že jinak neplatí.

Lemma 11.6. In the present book Lemma 11.6 is changed slightly so that it is a reformation of Lemma 11.5 interchanging two indices. The second slip is in the very long proof of Theorem 13.1. In the present book this theorem is proved in a few words, using the following Lemma 13.2 (found by Halperin and von Neumann in 1937): Supposing ab in a complemented modular lattice L , for any x in L there exists a relative complement u of a in b such that $x = (x \cap u) \cup (x \cap a)$. This is the only serious change in this book from the original notes.

⁹⁸ L. Roy Wilcox (1912–1999), americký matematik, se věnoval algebře (zejména teorii svazů), lingvistice, elektrotechnice a hudbě.

⁹⁹ Věta 2.7 zní: A system $(a_\sigma; \sigma \in I) \perp$ if and only if the class S of all $\sum(a_\sigma; \sigma \in J)$, $J \subset I$, is isomorphic to the Boolean algebra $\mathfrak{J}$ of the subsets of I , where isomorphism means a transformation of $\mathfrak{J}$ into S carrying the operations $\mathfrak{S}$, $\mathfrak{P}$ into $\sum$, Π respectively. J. von Neumann: Continuous geometry, foreword by Israel Halperin, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1960, str. 13–14.

Neslyšel jsem o Vás od doby, kdy Dr. Dlab¹⁰⁰ s Vámi mluvil v Praze v roce 1966. Dlab mi tenkrát vypravoval, že jste se oženil. Moje srdečné blahopřání. Jak se Vám celkem vede?

Pozdravuji Vás

Váš

Jindřich Löwig.¹⁰¹

Jindřich Löwig až do 15. října 1944 žil s matkou v Praze Břevnově čp. 1479 a pracoval jako pomocný nekvalifikovaný dělník v kovovýrobě. Dne 16. října 1944 nastoupil do transportu, který směřoval do pracovního tábora v Německu. O těžké životní situaci napsal:

... Dne 16. října 1944 jsem se musel dostavit do jízdního v Praze IV., Jelení třída, k zvláštnímu pracovnímu nasazení. Ztrávil jsem pak skoro sedm měsíců ve zvláštních pracovních táborech pro arijce žijící v manželství se židovkami a pro míšence. Byl jsem z toho poměru propuštěn teprve dne 5. května 1945.¹⁰²

O nelehkém životě a fyzicky náročné práci v pracovních táborech Klettendorf u Vratislavi, Gräditz, Tvoršovice a Bystřice u Benešova napsal paměti, které jsou otištěny v příloze této knížky.¹⁰³

Válečné osudy Kateřiny Löwigové

Ani Kateřina Löwigová neměla za války lehký osud. Jako německá katolička¹⁰⁴ se na podzim roku 1938 se svým mužem přihlásila k české národnosti. Po vyhlášení protizhidozských zákonů odmítla rozvod a doufala, že tak zachrání manžela a syna před transportem do ghett a táborů. Tím se však sama dostala do obtížné situace, které statečně čelila. Během války střídavě bydlela s manželem nebo se synem.¹⁰⁵ Aby zachránila svého židovského manžela před

¹⁰⁰ Vlastimil Dlab (nar. 1932) je slavný kanadský matematik českého původu, který se věnuje zejména abstraktní algebře.

¹⁰¹ Löwigův dopis ze dne 6. září 1973 adresovaný Vladimíru Kořínkovi, fond Vladimír Kořínek, karton č. 1, složka Heinrich Löwig, Archiv AV ČR.

¹⁰² Löwigův dopis ze dne 23. května 1945 adresovaný Vladimíru Kořínkovi, fond Vladimír Kořínek, karton č. 1, složka Heinrich Löwig, Archiv AV ČR.

¹⁰³ Löwigovy paměti jsou uloženy v soukromém rodinném archivu rodiny Lowig-Jackson v Sydney.

¹⁰⁴ K německé národnosti se jednoznačně přihlásila při sčítání lidu v roce 1930. Poznamenejme, že byla vychována v Liberci, měla jen německé školy a němčina byla její mateřskou řečí, neboť její matka Terezie Lüftnerová byla Němka. Ačkoliv její otec Václav Chvojka byl Čech, nikdy se nenačila dobře česky, veškerá vysvětlení na úřadech podávala německy. Viz například zápis o jejím policejním výslechu ze dne 15. října 1948, který je uložen ve fondu Trestní řízení podle malého dekretu sign. 36-54347, Archiv hl. města Prahy.

¹⁰⁵ Do 10. května 1941 žila na stejných adresách jako její manžel, od 10. května 1941 do 4. května 1942 pobývala u svého syna v Praze XVIII – Břevnově čp. 1479, od 4. května 1942 do 8. srpna 1942 byla trvale hlášena opět u manžela v Praze XII, Korunní čp. 41 a od 3. října 1943 až do 26. září 1944 v Praze V, Waldhausergasse čp. 4. Od 26. září 1944 bydlela opět u syna v Praze XVIII – Břevnově čp. 1479. Veškeré informace o adresách byly převzaty z karty Kateřina Löwigová uložené ve fondu PŘ II – EO Policejní ředitelství Praha II – evidence obyvatelstva, Národní archiv České republiky.

deportací do Terezína, podala dne 20. listopadu 1941 žádost o přidělení německé národnosti, čímž by automaticky získala říšskou státní příslušnost. Dne 5. prosince 1942 jí byl vystaven průkaz o nové státní příslušnosti a byla zapsána do seznamu německých obyvatel v Praze.¹⁰⁶

Na podzim 1943 začalo pražské Gestapo prošetřovat její nárok na říšské občanství.¹⁰⁷ Dne 17. července 1944 německé úřady odvolaly její říšskou příslušnost a Kateřina Löwigová se od tohoto okamžiku opět hlásila k protektorátní příslušnosti a české národnosti.¹⁰⁸ V květnu roku 1945 byla jako Němka zatčena a internována v klášteře v Břevnově. Na zásah svého syna byla propuštěna.

Osudy Anny Löwigové-Epsteinové

Anna Löwigová se dne 11. září 1926 v Liberci provdala za *Rudolfa Epsteina* (1898–1977) původně příslušného do Turnova. Dne 2. srpna 1928 vystoupila z katolické církve a přihlásila se k židovské víře.¹⁰⁹ O jejím dalším životě v Liberci máme jen stručnou zprávu:

*Ing. Heinrich Löwig, nar. 1874 v Chomutově, vrchní stavební rada v Liberci od roku 1907. Uprchl v listopadu 1938. Dcera Anna se roku 1926 provdala za Rudolfa Epsteina, narozeného v roce 1898 v Liberci. V září [1938] manželé s oběma syny a dcerou, narozenými 1928, 1930, a 1935 v Liberci, emigrovali do Anglie.*¹¹⁰

¹⁰⁶ Viz například *Výpis z dotazníku k zjištění něm. národnosti z roku 1945*, který je uložen ve fondu Trestní řízení podle malého dekretu sign. 36-54347, Archiv hl. města Prahy.

¹⁰⁷ Viz *Erlass von 13. 12. 1943 – I 2 a 445*, který je citován ve zprávě pro An der Deutschen Staatsminister für Böhmen und Mähren – Abt St. in Prag vypracované úřadem Der Landespräsident in Böhmen – Reichsauftragsverwaltung – Prag XVI, Matthias-Braun-Str. 11, A. Z.: I-10/d-171/44-JK/Ka ze dne 17. 7. 1944, signatura 114-131-1, záznam č. 76, fond ÚRP – AMV 114 Úřad říšského protektora, Praha, karton č. 129, Národní archiv České republiky.

¹⁰⁸ V dokumentu ze dne 17. července 1944 je uvedeno: *Die Oberlandrat in Prag getroffene Entscheidung nach der Katharina Löwig geb. am 7. 4. 1881 in Scheles, Krs. Saaz die deutsche Staatsangehörigkeit auf Grund der Verordnung von 6. 6. 1941 zuerkannt wurde, ist widerrufen worden.*

Ich bitte die Zweitschrift des Fragebogens Ihrer Kartei zu berichtigen bzw. Zu vernichten. Viz zpráva pro An der Deutschen Staatsminister für Böhmen und Mähren – Abt St. in Prag vypracovaná úřadem Der Landespräsident in Böhmen – Reichsauftragsverwaltung – Prag XVI, Matthias-Braun-Str. 11, A. Z.: I-10/d-171/44-JK/Ka ze dne 17. 7. 1944, signatura 114-131-1, záznam č. 76, fond ÚRP – AMV 114 Úřad říšského protektora, Praha, karton č. 129, Národní archiv České republiky. Úprava její příslušnosti byla provedena dne 21. července 1944.

¹⁰⁹ Viz matrika narozených VIN N11, fol. 340, Archiv hl. města Prahy. Zde je uvedena informace o změně víry, kterou zaznamenala okresní politická správa v Liberci dne 2. srpna 1928 pod č. j. 370/28-M a zaslala do Prahy. Viz též matrika domovských příslušníků města Pardubice, fond AM Pardubice, kt. 633, Státní okresní archiv Pardubice. Zde je zapsán sňatek i přestup na židovskou víru na základě spisu AII 493/27, který byl veden v Liberci. Viz též přihlašovací karty rodiny Löwigových v liberecké evidenci obyvatel, Státní okresní archiv Liberec.

¹¹⁰ Isa Engelmann: *Židé v Liberci. K dějinám obyvatel města pod Ještědem*, Liberec, 2007, str. 121.

Život v Anglii byl za války velmi obtížný a rodinu na čas rozdělil, jak dokládají následující slova napsaná Johnem Epsteinem v roce 2011:

My father who was too old to be in the army was drafted into cutting pit-props in Cumberland. This was a reserved occupation as there was a shortage of pit props for the coal mines and of course a shortage of coal. Gitti and my mother started in a hostel in Broadstairs Kent which then, due to bombing in the south, moved first to Edmond Castle just north of Carlisle, Cumberland and then to Denbigh in Wales.¹¹¹ Anna was always part of the management and staff of the hostels.

Peter and I were initially evacuated to live with host families to avoid the risk of bombing in London and the south of England (as were many English children). After we had been with our English hosts, both Peter and I joined my mother and Gitti in the hostel at Edmond Castle, a large stately manor house with very big grounds, Peter some time before me. The next move was to Denbigh.¹¹²

After this Peter and I attended the Czech boarding school at Abernant Lake Hotel, Llanwrtyd Wells, Wales. It had been requisitioned during the war as a Czechoslovak State School (known in Czech as a "gymnasium") for refugee children aged from 11 to 18. Unfortunately most of the lessons were in Czech which did not help our education although Peter did much better than I. However the hotel had very nice grounds including a boating lake and a trout stream, which we made the most of in our spare time. The school is famous for catering to the Czech children of the "Kinder Transport" organised by Sir Nicholas Winton. All in all we children had a very comfortable war and a great adventure, of course for our parents it must have been horrific arriving almost penniless in a country where they only had very basic knowledge of the language.¹¹³

¹¹¹ O historii těchto domů za druhé světové války a životě našich emigrantů lze najít informace na webové stránce <http://webpace.webring.com/people/fc/czechandslovakthings/WW2-CRTF-hostels.htm>.

¹¹² V dochovaných archivních materiálech Denbigh Hostel je v seznamu *List of Residents in Denbigh Hostel*, který byl vytvořen k 23. únoru 1942, uvedeno: *Children ... Epstein Margit (Date of Birth 26. 5. 1935), Hans (5. 8. 1930), Peter (26. 5. 1928). Supported up to the present by the Trust, but father has now obtained employment. Mr. Epstein is earning pounds 4.0.0 a week and has been requested to maintain his children at Denbigh, but so far he has not refunded anything. ... Adults ... Epstein Anna (Date of Birth 28. 10. 1906). Working as children's help in the hostel. Earning pounds 1.5.0 a week.* Viz webové adresy: <http://webpace.webring.com/people/fc/czechandslovakthings/images/Documents/Denbigh1-IF40.jpg> a <http://webpace.webring.com/people/fc/czechandslovakthings/images/Documents/Denbigh3-IF40.jpg>.

¹¹³ O historii a životě *Československé státní školy pro děti uprchlíků ve Velké Británii* [Czechoslovak State School for Refugee Children in Great Britain] se lze dozvědět na webové adrese <http://www.czechsinexile.org/places/abernant-en.shtml>. Ve Velké Británii o uprchlíky z Československa během druhé světové války pečovaly *Britský výbor pro uprchlíky z Československa* [British Committee for Refugees from Czechoslovakia], který byl založen v říjnu 1938, a *Český svěřenecký fond pro uprchlíky* [Czech Refugee Trust Fund], který vznikl v červenci 1939. O jejich aktivitách lze najít podrobnější informace na webové adrese

However towards the end of the war our father moved back to London and managed to get a job selling “skivers”, a cheap leather which was not licensed. Most other leather and most commodities were under licence and one could only trade in them if one was an established trader. After a relatively short time Pa found that he could do this himself rather than work for someone else and formed the company called Rudston Leather Trading Co. Ltd (the name Rudston came from RUDolf epSTEIN). A made up name, however at some stage someone from Yorkshire phoned to ask whether we were related as that was their name!

Pa soon was earning a reasonable living and rented a house I believe at the end of 1942 or 1943 and then firstly Ma and Gitti came to London, followed by Peter, and then me. Gitti did not stay long as she was sent to a boarding school and only came home in the holidays. By this time the bombing of London had long since stopped although the “doodle bugs” V1 and later Rockets V2’s occasionally fell on London. On the contrary I can remember watching the sky full of aeroplanes flying out in the early evening on bombing raids to Germany.¹¹⁴

Po válce žila rodina Epsteinova šťastně a spokojeně v Londýně, děti Peter (1928–2004), John (nar. 1930) a Margit (nar. 1935) založily své nové rodiny. Rudi Epstein zemřel v roce 1977 a Anna Epsteinová v roce 1987.¹¹⁵

Later, John and Peter were sent to a Czech boarding school in London. Rudi Epstein established a very successful and lucrative leather import business, which, on Rudi’s retirement, his son John ran with even greater success. Peter became an engineer who, with partner Rolf Schild, established SE Laboratories, a major producer for the medical and aerospace industries and Huntleigh Electronics. Both companies went public in the 1960s, in two of the London market’s most successful initial public offerings of the time. Gitti studied Art and married rocket scientist Rudy Kennedy, who established major electronics firms and, on retirement, founded the Association of Claims for Jewish Slave Labour Compensation, leading the campaign in the 1990s that put pressure on German companies that had co-operated with the Nazi’s „Extermination through Labour“ program to admit responsibility and pay reparations to those who had been forced to work as slave labourers.¹¹⁶

Jindřich Löwig a jeho život v letech 1945 až 1947

Na počátku května 1945 se Jindřich Löwig vrátil z německého pracovního tábora do Prahy a již 22. května kontaktoval Vladimíra Kořínka a požádal ho o pomoc při získání místa, které by odpovídalo jeho kvalifikaci. Snil o práci učitele na střední nebo vysoké škole. O den později V. Kořínkovi zaslal svůj

http://sh1.webring.com/people/fc/czechandslovakthings/WW2_crtf_origins.htm.

¹¹⁴ Mail napsaný Johnem Epsteinem v červnu roku 2011.

¹¹⁵ Podrobnosti o životních osudech rodu Epsteinů lze nalézt v materiálech uložených v soukromém rodinném archivu rodiny Lowig-Jackson v Sydney.

¹¹⁶ Viz materiály uložené v soukromém rodinném archivu rodiny Lowig-Jackson v Sydney.

životopis a seznam publikací obsahující 11 položek. Vladimír Kořínek obratem zjistil všechny možnosti a již dne 29. května J. Löwiga informoval o prvních problémech, s nimiž on patrně nepočítal:

*... a bohužel je to tak, jak jsem se domníval při našem rozhovoru. Věci habilitační se prozatím vůbec neprojednávají a rovněž není možno navrhnout Vás za asistenta, dokud nebudou ve státě zásadně vyřešeny otázky národnosti a otázka státní příslušnosti, přesto že nepochybují, že pro Vás budou obě vyřešeny příznivě. Proto by snad bylo nejlépe, kdybyste prozatím hledal zaměstnání v pojišťovnictví neb v průmyslu jako matematik.*¹¹⁷

Jak víme, byly po válce přijaty tzv. Benešovy dekrety, které upravovaly postavení občanů německé a maďarské národnosti, kolaborantů a zrádců.¹¹⁸

¹¹⁷ Kopie Kořínkova dopisu H. Löwigo ze dne 29. května 1945, fond Vladimír Kořínek, karton č. 1, složka Heinrich Löwig, Archiv AV ČR.

¹¹⁸ Uvedeme základní dokumenty, které upravovaly postavení Němců a Maďarů v poválečném Československu.

Dne 23. listopadu 1944 předložila československá exilová vláda spojeneckým mocnostem *návrh na odsun Němců z Československa*, v němž byl vysloven požadavek, aby spojenci přijali do Německa ty československé státní občany, kteří budou zbaveni československého občanství kvůli přijetí občanství nepřátelských států. Odsun se měl týkat cca 1 600 000 příslušníků německé menšiny.

Dne 19. května 1945 prezident Edvard Beneš přijal dekret o neplatnosti *některých majetkoprávních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů* (č. 5/1945 Sb.); v něm byl vymezen pojem „osob státně nespolehlivých“, za něž byly považovány osoby německé nebo maďarské národnosti, dále osoby, které vyvíjely činnost proti naší státní samostatnosti, svrchovanosti, obraně a bezpečnosti. Připomeňme, že u Němců a Maďarů rozhodovaly o národnosti zejména údaje uvedené ve sčítání lidu v roce 1930 a také to, zda se stali členy politických stran a spolků sdružujících osoby německé nebo maďarské národnosti.

Dne 19. června 1945 prezident republiky podepsal dekret o *potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů v mimořádných lidových soudech* (tzv. *velký retribuční dekret*, č. 16/1945 Sb.), který dovolil soudní stíhání válečných zločinců a kolaborantů.

Dne 21. června 1945 prezident republiky podepsal dekret o *konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa* (č. 12/1945 Sb.), který umožňoval s okamžitou platností konfiskaci půdy bez náhrady. Němcům a Maďarům, kteří se aktivně zapojili do protifašistického odboje, se půda nekonfiskovala. O výjimkách rozhodovaly rolnické komise okresních národních výborů.

Dne 17. července 1945 prezident republiky podepsal dekret o *jednotném řízení vnitřního osídlení* (č. 27/1945 Sb.), který doplnil dekret o *osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a jiných nepřátel států českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci* (č. 28/1945 Sb.) z 20. července 1945. Oba upravovaly osídlení nejen v pohraničních oblastech.

Dne 3. srpna 1945 prezident republiky podepsal dekret o *úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské* (č. 33/1945 Sb.) vycházející z teorie, že československé státní občanství zůstalo osobám německé a maďarské národnosti zachováno po celou dobu války a teprve tímto dekretem je Československá republika ke dni 10. srpna 1945 propustila ze státního svazku, čímž se staly cizinci a bylo je možno zařadit do odsunu podle dohod uzavřených na *Postupimské konferenci* konané ve dnech 17. července až 2. srpna 1945. Dekret vymezoval skupiny, kterým československé občanství zůstalo zachováno, a také skupiny, které mohly o československé občanství opětovně požádat a nemusely až do vyřízení žádosti do odsunu. Občanství zůstalo především těm německým a maďarským osobám, které prokázaly věrnost ČSR. Podle směrnice Ministerstva vnitra se jednalo o osoby, které

Negativně dopadly také na rodinu Löwigových, která se při sčítání v roce 1930 hlásila k německé národnosti. Jindřich Löwig, domácí učitel,¹¹⁹ i Kateřina Löwigová, důchodkyně bez majetku, museli složitě prokazovat svoji národní spolehlivost.

Například dne 16. června 1945 Jindřich Löwig Vladimíru Kořínkovi napsal:

Velectěný pane profesore!

Děkuji Vám dodatečně za Váš dopis ze dne 29. května 1945. Mezitím jsem se informoval na Ministerstvu školství a osvěty o možnostech zaměstnání a učební činnosti na zdejší universitě. Dostal jsem odpověď, že z politického stanoviska proti mně není námitky, a bylo mi přímo doporučeno, abych si podal žádost

byly z politických nebo rasových důvodů uvězněny v koncentračním táboře nebo vězení, byly pronásledovány pro svoji věrnost ČSR nebo politické smýšlení, aktivně se zapojily do protinacistického odboje nebo do bojů za osvobození ČSR, sloužily během války v československých nebo spojeneckých jednotkách nebo aktivně pracovaly v domácím odboji, nebyly však členy SS, SA, SDP nebo NSDAP či jiných nacistických organizací. Za věrnost státu byla pokládána také emigrace, následná politická činnost v zahraničí a finanční podpora odboje. Občanům německé a maďarské národnosti zůstala státní příslušnost zachována i v případě, že prokázali, že jejich rodinní příslušníci byli zavražděni pro své antifašistické smýšlení nebo zahynuli v koncentračních táborech. Dekret postihl také Čechy a Slováky, kteří se během války ucházeli o udělení německé nebo maďarské státní příslušnosti, pokud k tomu nebyli donuceni nátlakem nebo zvláštními okolnostmi. O zachování občanství rozhodovalo Ministerstvo vnitra na základě posudků zvláštních komisí. Přitom bylo zdůrazněno, že citlivě má být rozhodováno v případech, kdy o navrácení občanství žádali partneři a nezletilé děti československých státních občanů.

Dne 25. října 1945 prezident republiky podepsal *dekret o konfiskaci nepřátelského majetku a o Fondech národní obnovy* (č. 108/1945 Sb.), kterým se bez náhrady konfiskoval movitý i nemovitý majetek právnických osob (např. Německá říše, Maďarské království, NSDAP, německé a maďarské veřejnoprávní korporace, politické strany, spolky, organizace, fondy), fyzických osob německé a maďarské národnosti (až na uznané výjimky, které prokázaly, že byly věrny ČSR), zrádcům a kolaborantům.

Dne 20. listopadu 1945 byl spojeneckou kontrolní radou schválen *plán odsunu Němců* do jednotlivých okupačních pásem Německa. Organizovaný odsun byl oficiálně zahájen 25. ledna 1946, jeho hlavní vlna byla ukončena 1. listopadu 1946. Dodatečně probíhal ještě odsun v první polovině roku 1947. V následujících letech odcházely do Německa ještě menší skupiny Němců v rámci slučování rozdělených rodin.

Všechny dekrety byly dne 5. března 1946 ratifikovány (tj. zpětně ratifikovány) *Prozatímním národním shromážděním* na základě ústavního zákona č. 57/1946 Sb.

Viz J. Kuklík: *Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů. Dekrety prezidenta republiky 1940–1945*, Praha, 2002, V. Pavlíček: *O dekretch prezidenta republiky*, in *Právní aspekty odsunu sudetských Němců*, ÚMV, Praha, 1995, str. 29–55, viz též webové stránky <http://www.psp.cz/docs/laws/dek/> (Dekrety prezidenta republiky Edvarda Beneše a související zákony), <http://www.mzv.cz/dekrety> (Druhá světová válka a její důsledky – server Ministerstva zahraničních věcí ČR), <http://www.zasvobodu.cz>, <http://cs.wikipedia.org> (Benešovy dekrety). O odsunu též T. Staněk: *Odsun Němců z Československa 1945–1947*, Academia – Naše Vojsko, Praha, 1991, o Židech německé národnosti viz str. 161–165, 339–345.

¹¹⁹ Ve zprávě č. j. 66 301/47 Ředitelství národní bezpečnosti v Praze (Odd. – V. – Státní bezpečnost, Odd. – C/1) ze dne 10. prosince 1947 sepsané jako hlášení k žádosti Zemské školní rady č. j. R-2.972/5 ai 1947 ze dne 4. srpna 1947 o prověření J. Löwiga vzhledem k podání jeho žádosti o odčinění křivd se uvádí: ... *Löwig jest nemajetný a od r. 1938 si jako soukromý učitel matematiky, fyziky a chemie vydělával as 2000 Kčs měsíčně*. Viz složka J. Löwig, fond T/MV, sign. T-1372 MV, Archiv bezpečnostních složek, Praha.

o habilitaci. Dříve, než takovou žádost skutečně podám, budu o tom ještě mluvit s děkanem přírodovědecké fakulty. Zamýšlím žádati o to, aby habilitace byla provedena bez nového habilitačního aktu ve smyslu § 13, odst. 3, a § 14, odst. 3, habilitačního řádu nebo aby mi byla aspoň prominuta vědecká rozmluva (kolokvium) podle § 12, odst. 1, habilitačního řádu. Prosím Vás, velectěný pane profesore, abyste se nepostavil proti tomu mému požadavku.

Zůstanu

*Vám oddaný
Jindřich Löwig¹²⁰*

Vladimír Kořínek přislíbil, že bude podporovat jednoduchý přenos před obnovenou habilitačního řízení, ale zdůraznil, že je nutné vyřídit problémy s občanstvím. V matrice domovských příslušníků města Pardubice byla pečlivým úředníkem v roce 1945 zapsána následující poznámka, která dokresluje Löwigo snahu o získání občanství:

Jindřich Löwig předložil osvědčení M.N.V. pro Prahu XVIII ze dne 21/8. 1945 č. 4007 o tom, že je národnostně spolehlivý a zatím nebylo zjištěno nic, co by svědčilo o jeho národní a politické nespolehlivosti – viz spis A2937/45.¹²¹

Poznamenejme, že ohledně Löwigovy státní příslušnosti byl veden v Praze spis ST 1128/45, který se bohužel nepodařilo dohledat. Z dochovaného podacího protokolu uloženého v Archivu hl. města Prahy však vyplývá, že J. Löwig žádost podal dne 28. srpna 1945 a následně byly zasílány dotazy na Ministerstvo vnitra, Ředitelství národní bezpečnosti a Zemský národní výbor. Dne 18. listopadu 1947 Ministerstvo vnitra spis uzavřelo a postoupilo na Obvodní radu Prahy V.¹²² Z korespondence Vladimíra Kořínka a Eduarda Čecha¹²³ z léta

¹²⁰ Löwigův dopis ze dne 16. června 1945 adresovaný Vladimíru Kořínkovi, fond Vladimír Kořínek, karton č. 1, složka Heinrich Löwig, Archiv AV ČR.

¹²¹ Matrika domovských příslušníků města Pardubice, fond AM Pardubice, kt. 633, Státní okresní archiv Pardubice.

¹²² V Archivu bezpečnostních složek je v souvislosti s J. Löwigem deponován záznam (reg. číslo 12 033) ve svazku s registračním číslem 20 884 (tzv. záznam o vedení svazku I. správy MV (Hlavní správa rozvědky)) a svazek č. AS 2763, který byl skartován. Kapitán Valenta z I. správy MV (15. odbor) dne 31. října 1966 o skartaci napsal:

Studiem materiálů bylo zjištěno, že jde o svazek různé operativní korespondence obsahující poznatky k emigraci, pasovým záležitostem, repatriační skupině v Německu, k vyhoštění osob z ČSSR, personálním záležitostem jednotlivých ZU a jednorázové prověrky různých osob. Většina materiálů pochází z r. 1947 a 1948. V podstatě jde o zastaralé materiály, které vzhledem k odstupu času nemají větší hodnotu.

Navrhuji, aby celý svazek byl skartován a osoby v něm evidované byly vyjmuty z evidence.

Evidence:

Skartuj celý svazek a osoby v něm evidované vyjmi z evidence.

Skartace byla provedena 22. listopadu 1966.

¹²³ Eduard Čech (1893–1960) byl český matematik světového jména. Zabýval se především projektivní a diferenciální geometrií a topologií.

roku 1947 vyplývá, že J. Löwig získal československé státní občanství na konci června 1947.¹²⁴

O svém životě po osvobození napsal:

*After the end of the war, I earned some money by giving private lessons in mathematics.*¹²⁵

Ani v tomto obtížném období Jindřich Löwig nezapomněl na matematiku a především na svého učitele, kolegu a přítele Ludwiga Berwalda, který u něho před deportací do ghetta v Lodži uložil své matematické rukopisy. J. Löwig je uschoval a po válce se postaral o jejich řádné publikování, jak vyplývá z následujících řádků:

*In 1939, Berwald lost his position as a professor of mathematics at the German University of Prague because he was regarded as a «non-aryan». On the 26th of October, 1941, he was deported to Lodz (Litzmannstadt) Ghetto. There he died in February or March, 1942. Before he left Prague he handed me five manuscripts of mathematical papers which he had composed, but had not been able to publish during the war. Two of these manuscripts are printed here.*¹²⁶

V květnu 1946 J. Löwig zaslal dva Berwaldovy články do redakce časopisu *Acta Mathematica* a připojil k nim výše uvedenou poznámku. Ve stejné době oslovil též redakci časopisu *Annals of Mathematics* a poslal jí další dvě Berwaldovy práce doplněné podobnou poznámkou o jeho osudu. Všechny čtyři práce byly otištěny během následujícího roku.¹²⁷ Je velmi pravděpodobné,

¹²⁴ Koncept Kořínkova dopisu adresovaný E. Čechovi ze dne 7. července 1947, fond Vladimír Kořínek, karton č. 1, složka Heinrich Löwig, Archiv AV ČR. Viz též *Záznam Národní bezpečnosti* pořizený ke spisu č. 68648/45 o státním občanství Dr. Jindřicha Löwiga, který zmiňuje schůzku ze dne 13. září 1946 konanou v budově magistrátu hlavního města Prahy za účelem zjednodušení a urychlení vyřízení případu Löwigova československého státního občanství. Záznam byl zaprotokolován státní bezpečností dne 21. října 1946. Doplňme pro úplnost, že magistrát hl. města Prahy dne 19. listopadu 1946 opětovně žádal Ředitelství národní bezpečnosti o prošetření Löwigovy bezúhonnosti. Viz též *Zpráva Národní bezpečnosti* ze dne 10. prosince 1947, v níž se uvádí, že Dr. Jindřich Löwig obdržel československé státní občanství dne 20. června 1947. Všechny výše uvedené dokumenty jsou uloženy ve složce J. Löwig, fond T/MV, sign. T-1372 MV, Archiv bezpečnostních složek, Praha.

¹²⁵ Viz *Lowig, Henry Francis J., curriculum vitae* napsané po roce 1972, soukromý rodinný archiv rodiny Lowig-Jackson v Sydney.

¹²⁶ Viz Löwigova první poznámka pod čarou k Berwaldovu článku *Verallgemeinerung eines Mittelwertsatzes von J. Favard für positive konkave Funktionen*, *Acta Mathematica* 79(1947), str. 17–37. J. Löwig uvedl neúplné informace o závěru života svého přítele. Ludwig Berwald se musel dne 22. října 1941 spolu s manželkou Hedwigou dostavit k veletržnímu paláci v Praze, kde se shromáždili Židé zařazení do třetího transportu směřujícího do Lodže. Tímto transportem označeným C bylo deportováno 1000 osob, z nichž se konce války dožilo pouze 64. L. Berwald obdržel transportní číslo 2793/816, jeho manželka číslo 2793/817. Hedwiga Berwaldová zemřela za nelidských životních podmínek dne 27. března 1942, Ludwig Berwald dne 20. dubna 1942. O Berwaldově životě a díle viz M. Pinl: *In Memory of Ludwig Berwald*, *Scripta Mathematica* 27(1964), str. 193–203, M. Pinl: *Památce Ludwiga Berwalda*, *Časopis pro pěstování matematiky* 92(1967), str. 229–238.

¹²⁷ Viz L. Berwald: *Verallgemeinerung eines Mittelwertsatzes von J. Favard für positive konkave Funktionen*, *Acta Mathematica* 79(1947), str. 17–37; *Über Haars Verallgemeinerung*

že pátým rukopisem byla Berwaldova práce *Ueber die Beziehungen zwischen den Theorien der Parallelübertragung in Finslerschen Räumen*, která vyšla již roku 1946 v holandském časopisu *Indagationes Mathematicae*.¹²⁸ Redakce jej obdržela 25. května 1946, neuvedla však žádné podrobnosti o zasilateli.¹²⁹

Kateřina Löwigová a její život v letech 1945 až 1947

V letech 1945 až 1947 byla Kateřina Löwigová v nezáviděníhodné situaci. Jak vyplývá z archivních materiálů dochovaných v Archivu hl. města Prahy, byla opakovaně vyšetřována podle tzv. „malého dekretu“.¹³⁰ V roce 1945 musela vyplnit dotazník ke zjištění německé národnosti, ale podařilo se jí prokázat, že její manžel byl umučen Gestapem, že jí bylo říšské občanství odňato, nikdy neprojevila sympatie k „říši“, nebyla politicky činná a nebyla členkou fašistických stran. Dokázala také, že nikdy „nezradila“ svoji rodnou zem, nemá žádný majetek po zrádcích a kolaborantech, pobírá jen nevelkou penzi po manželovi a nejsou na ní žádné stížnosti českých sousedů. Nebyla proto zařazena do odsunu. V matrice domovských příslušníků města Pardubice byla pečlivým úředníkem v roce 1945 zapsána následující poznámka, která dokresluje její snahu o získání občanství:

*Vdova bydlí v Praze XVIII. Břevnov čp. 1479/IV viz spis V941/45. Přiložila potvr. mag. Prahy, že je v úředním listě pro domácnost uvedena jako osoba české národnosti.*¹³¹

des Lemmas von Du Bois-Reymond und verwandte Sätze, Acta Mathematica 79(1947), str. 39–49; *Ueber Systeme von gewöhnlichen Differentialgleichungen zweiter Ordnung deren Integralkurven mit dem System der geraden Linien topologisch äquivalent sind*, Annals of Mathematics 48(1947), str. 193–215; *Ueber Finslersche und Cartansche Geometrie IV. Projektivkrümmung allgemeiner affiner Räume und Finslersche Räume skalarer Krümmung*, Annals of Mathematics 48(1947), str. 755–781.

¹²⁸ Viz *Indagationes Mathematicae* 8(1946), str. 401–406. Výše uvedený časopis v roce 1946 užíval ještě druhý název, značení ročníků a stránkování – Koninklijke Nederlandsche Akademie van Wetenschappen 49(1946), str. 642–647.

¹²⁹ Poslední Berwaldovu práci pro tisk upravil P. G. Funk v roce 1948; vyšla o rok později pod názvem *Obere Schranken für das isoperimetrische Defizit bei Eilinen und die entsprechenden Größen bei Eiflächen* (Monatshefte für Mathematik 53(1949), str. 202–210). P. G. Funk v první poznámce pod čarou uvedl: *L. Berwald wurde am 20. Oktober 1941 von Prague nach Lodz deportiert. Er starb dort am 20. April 1942. Unmittelbar vor der Deportation übergab er mir beim Abschied diese Arbeit.*

¹³⁰ Viz *Výpis z dotazníku k zjištění něm. národnosti z roku 1945*, který je uložen ve fondu Trestní řízení podle malého dekretu sign. 36-54347, Archiv hl. města Prahy. Poznamenejme, že dne 27. října 1945 prezident republiky podepsal *dekret o potrestání některých provinění proti národní cti* (č. 138/1945 Sb.) neboli tzv. *malý retribuční dekret* či *malý dekret*. Byl vydán za účelem potrestání okupantů, kolaborantů a zrádců i za tzv. „méně závažné činy“, než které posuzovaly mimořádné lidové soudy podle tzv. *velkého retribučního dekretu*. Jednalo se zejména o aktivní členství v nacistických a fašistických stranách a organizacích, propagaci fašismu a nacismu, zneužívání okupačních poměrů a správy k vlastnímu obohacení či jinému prospěchu, hanobení spojenců, Československé republiky a jejich představitelů, dobrovolný pravidelný kontakt s okupanty a renegátství (tj. dobrovolný přestup k německé nebo maďarské národnosti). Tento dekret spadl do oblasti státního práva a jeho naplnění prováděly *národní výbory*.

¹³¹ Matrika domovských příslušníků města Pardubice, fond AM Pardubice, kt. 633, Státní okresní archiv Pardubice.

Dne 23. června 1947 Kateřina Löwigová získala po řadě prověřování osvědčení o československém státním občanství, které vydal magistrát hlavního města Prahy pod číslem IV. St. 3287/45/Pe.¹³² Přesto byla ještě v roce 1948 podrobena výslechu, jehož zápis se dochoval v Archivu hl. města Prahy. V něm je uvedeno:

Výslech obviněného 15/10 1948

Katharina Löwigová, Praha XVIII., Bezejmenná ul. čp. 1479, 7/4 1881, Scheles (Žihle), Žatec.

Státní příslušnost čsl., dom. obec Pardubice, národnost udánlivě česká, vdova, počet dětí 2, pensistka.

V roce 1930 přijala jsem národnost německou. Byla jsem vychována v Liberci, kde jsem žila s rodiči (Otec Čech – Chvojka, matka Němkyně) asi 30 let a mám německé školy, mateřská řeč německá. O připsání říšsko-německého státního občanství jsem se hlásila proto, že jsem měla za to, že pomohu svému muži národnosti židovské. Ten však zemřel v roce 1944 v pevnosti Terezín.

Má občanskou legitimaci č. 18.371 vydanou Řed. nár. bezp. dne 17/6 1948. Od roku 1944 hlásila se k národnosti české po otci.

Pro domo: mluví velmi špatně česky, většinu vysvětlení podala německy.¹³³

O den později trestní nalézací komise sepsala krátké usnesení č. XVIII/I čj. 54.347, které zní

Jde o osobu původu, vychování a národnosti německé, na kterou se účinky cit. dekretu nevztahují.¹³⁴

V roce 1947 Jindřich Löwig i jeho matka Kateřina Löwigová sice získali československé občanství, ale byli ve své podstatě občany druhé kategorie, neboť stále byli považováni za podezřelé německé živly. Měli problémy se získáním občanských průkazů, cestovních dokladů a zaměstnání.

Jindřich Löwig a proces vystěhování

V roce 1947 se Jindřich Löwig snažil získat místo na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy nebo na nově založené Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, jak vyplývá z jeho korespondence s Vladimírem Kořínkem, dále také z Kořínkovy korespondence s Eduardem Čechem. V. Kořínek dne 7. července 1947 v dopise E. Čechovi napsal:

¹³² Viz *Žádost za všeobecnou občanskou legitimaci*, kterou K. Löwigová podala na Ředitelství národní bezpečnosti na jaře 1948. Průkaz jí byl vyhotoven dne 17. června 1948 pod číslem 18.371 a převzala jej dne 21. června. Z dokumentů vyplývá, že byla již považována za československou občanku české národnosti trvale žijící v Praze XVIII – Břevnově, Bezejmenná ulice čp. 1479. Viz složka Kateřina Löwigová, signatura L 1482/21, karton č. 6653, fond PŘ 1941–1951, Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna 1941–1950, Národní archiv České republiky.

¹³³ Viz *Zápis výslechu*, který je uložen ve fondu Trestní řízení podle malého dekretu sign. 36-54347, Archiv hl. města Prahy.

¹³⁴ Viz *Zápis usnesení*, které je uloženo ve fondu Trestní řízení podle malého dekretu sign. 36-54347, Archiv hl. města Prahy.

1. Dr. Löwig byl u mne a sdělil mi v podstatě toto: Dostal již naše státní občanství. Dále mně důvěrně sdělil, že mu bylo nabízeno místo na universitě v Greifswaldu. Raději by však zůstal v Olomouci na pedagogické fakultě. Chce se však do Greifswaldu podívat a já mu radil, aby to jen učinil. Žádal mne, abych to o tom Greifswaldu moc neříkal. Bojí se totiž, aby to nemělo na ten Olomouc nepříznivý vliv. Píši Vám to však, abyste byl informován a mohl informovat dále. Byl bych však nerad, kdyby mu na základě těchto informací přímo někdo řekl: Máte nabídku z Greifswaldu.¹³⁵

Eduard Čech odpověděl dne 9. července 1947:

(1) děkuji za informaci o Dr. Löwigovi. Počkám, až přijede Novák¹³⁶ a oznámím mu to. Osobně mám stále velké pochybnosti o tom, zdali se Němec hodí právě na naši pedag. fakultu, ale nevím, mám-li se v té věci příliš angažovat.¹³⁷

Situace Löwigova místa na našich vysokých školách nebyla po celé prázdniny řešena, jak vyplývá z jeho dlouhého dopisu, který zaslal Vladimíru Kořínkovi dne 3. září 1947, a v němž zachytil své problémy s cestou do Greifswaldu:

Velectěný pane profesore!

Když jsem Vám přede dvěma měsíci sdělil, že jsem povolán jako mimořádný profesor matematiky na universitu v Greifswaldu, doporučil jste mi, abych tam jel a přesvědčil se osobně o tamních poměrech, než povolání přijmu. Dostati povolení k této cestě je však dost obtížné. Napřed to trvalo dva měsíce, než jsem se domohl cestovního pasu. Mezitím jsem požádal filosofickou fakultu greifswaldské university, aby mi obstarala potvrzení nebo doporučení sovětského úřadu v Německu, na základě které by mi zdejší sovětský konsulát vydal povolení k cestě do sovětského okupačního pásma Německa a zpět. Fakulta se o to pokusila prostřednictvím německého ústředního školského úřadu v Berlíně, dostala však odpověď, že musím o toto cestovní povolení napřed žádat sám

¹³⁵ Koncept Kořínkova dopisu adresovaný E. Čechovi ze dne 7. července 1947, fond Vladimír Kořínek, karton č. 1, složka Heinrich Löwig, Archiv AV ČR.

¹³⁶ Josef Novák (1905–1999), český matematik, se zabýval topologií, pravděpodobností, statistikou a genetikou. Roku 1946 byl jmenován mimořádným profesorem matematiky na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity v Brně (se zpětnou platností od roku 1945), v letech 1946 až 1948 přednášel také na Pedagogické fakultě v Olomouci.

¹³⁷ Čechův dopis adresovaný V. Kořínkovi ze dne 9. července 1947, fond Vladimír Kořínek, karton č. 1, složka Eduard Čech, Archiv AV ČR.

E. Čech nebyl jediným, kdo otevřeně nesouhlasil s uplatněním německých učitelů na našich školách. V. Kořínek v dopise ze dne 23. října 1973, který adresoval Václavu Havlovi, docentu matematiky Přírodovědecké fakulty v Brně, napsal: ... *Po válce přirozeně, ačkoliv byl Němec, nebyl odsunut od nás, nýbrž zůstal v Praze, ale prof. Bydžovský byl rozhodně proti tomu, aby Němci dostali nějaká místa na našich vysokých školách, i když to byli antifašisté a demokraté. Já jsem v této věci s prof. Bydžovským nesouhlasil, nýbrž jsem se domníval, že by měli nějaká místa u nás dostat. (Löwig nebyl totiž jediný případ.) Ovšem proti Bydžovskému jsem nic nezmohl. Proto Löwig byl nucen ještě dávno před únorem opustit Československo a hledat si místo v cizině.* (Kořínkův koncept dopisu, fond Vladimír Kořínek, karton č. 1, složka Václav Havel, Archiv AV ČR.)

u zdejšího sovětského konsula, ten pak mou žádost postoupí kontrolní radě v Berlíně a ten si vyžádá dobrozdání německého úřadu; pak jde žádost stejným postupem zpět. Abych mohl podati uvedenou žádost u zdejšího sovětského konsula, potřebuji doporučení našeho Ministerstva zahraničních věcí, t. zv. verbální notu. Dnes jsem mluvil v té záležitosti s příslušným úředníkem Ministerstva zahraničních věcí, s panem drem Benešem. Ten mi však odmítl vydat verbální notu s odůvodněním, že sovětské úřady by mou žádost zamítly.

Když jsem tenkrát s Vámi mluvil, řekl jste, že máte někoho na Ministerstvu zahraničních věcí, na kterého byste se mohl obrátit, kdybych tam měl potíže. Dovoluji si tedy dnes Vás prositi, abyste tak učinil a abyste při tom nezapomněl uvést, že se ještě nechci přestěhovat do Greifswaldu, nýbrž že mi jde o povolení k cestě tam a zpět za účelem jednání s greifswaldskou universitou. (Podotýkám ještě, že mám potvrzení rektorátu greifswaldské university, že má cesta je ze služebních a hospodářských důvodů nutná.)

Dostal bych cestovní povolení docela hladce, kdybych prohlásil, že učební místo bez výhrady přijímám a že se chci z tohoto důvodu do Greifswaldu přestěhovat a tam zůstat. Ale to bych udělal jen tehdy, kdybych neviděl jinou možnost. Snad je Vám známo, že olomoucká universita požádala zdejší přírodovědeckou fakultu o vypracování dobrozdání o mé osobě. Podle sdělení děkanství bude věc již projednána novým děkanem, panem prof. Jarníkem. Kdybych na základě toho dostal učební místo v Olomouci, nešel bych do Greifswaldu. (Totéž platí ovšem také v případě, že bych dostal místo v Australii, o které jsem žádal.) Kdybych však nyní nastoupil místo v Greifswaldu, musil bych mítí obavu, že bych se již nedostal ven ze sovětského okupačního pásma.

Děkuji Vám napřed za Vaši laskavost

Váš

Jindřich Löwig.¹³⁸

Vladimír Kořínek ochotně Jindřichu Löwigovi pomohl, jak vyplývá z konceptu jeho dopisu ze dne 6. září 1947, v němž ho požádal, aby ho v následujících dnech navštívil, přinesl s sebou seznam vědeckých prací, stručný životopis se zdůrazněním osudů za války a výsledků odborné práce. Přislíbil pomoc s cestou do Greifswaldu i podporu cesty do Austrálie.¹³⁹ V následujících dnech kontaktoval své známé na ministerstvu. Situace se však vyvinula jinak, neboť známý úředník byl ze zahraničního odboru odvolán a Jindřich Löwig se rozhodl, že bude žádat sovětské velvyslanectví v Praze sám a bez doporučení našich úřadů.¹⁴⁰

¹³⁸ Löwigův dopis ze dne 3. září 1947 adresovaný Vladimíru Kořínkovi, fond Vladimír Kořínek, karton č. 1, složka Heinrich Löwig, Archiv AV ČR.

¹³⁹ Kořínkovy koncepty dopisů ze dne 6. září a 11. září 1947 adresovaných H. Löwigovi, fond Vladimír Kořínek, karton č. 1, složka Heinrich Löwig, Archiv AV ČR.

¹⁴⁰ Löwigův dopis ze dne 18. září 1947 adresovaný Vladimíru Kořínkovi, fond Vladimír Kořínek, karton č. 1, složka Heinrich Löwig, Archiv AV ČR.

Není jasné, zda žádost opravdu podal, neboť v jeho životě nastala změna. Byla mu totiž povolena návštěva sestry Anny Epsteinové v Londýně.¹⁴¹ O svém pobytu informoval Vladimíra Kořínka dopisem ze dne 26. října 1947:

Vážený pane profesore!

Jak poznáte z tohoto dopisu, zdržuji se t. č. v Londýně. Jsem zde od 21. září 1947 na návštěvě u své sestry. Ve dnech 22., 23., a 24. října jsem přednášel na universitě v Cambridge o teorii svazů. Nyní se budu muset rozhodnout, mám-li se vrátit do Československa nebo mám-li raději prodloužit svůj pobyt v Anglii co nejvíce. Z toho důvodu byl bych Vám velice vděčen, kdybyste mi mohl sdělit, zda Přírodovědecká fakulta University Karlovy již vypracovala dobrozdání v mé věci, o které byla požádána rektorem Palackého university v Olomouci.

Děkuji Vám napřed za Vaši laskavou odpověď a zůstanu

v dokonale úctě

Váš

Jindřich Löwig.¹⁴²

Vladimír Kořínek zjistil, co se dělo s Löwigovou žádostí a informoval ho dopisem ze dne 16. listopadu 1947, který adresoval do Londýna. Z něho je patrné, že věc byla přidělena univerzitní komisi, kterou vedl Vojtěch Jarník¹⁴³ a že komise s rozhodnutím více méně vyčkávala na „doporučení z vyšších míst“. Mezitím však obdržela přípis č. A 253.384/47-V/R Ministerstva školství a národní osvěty, z něhož vyplývalo, že Löwigova žádost je zcela bezpředmětná:

Dopisem ze dne 13. května 1947, č. B-1550-18/11-IV/1 sem sdělilo ministerstvo vnitř na základě konkrétního případu, že důsledně a bezvýjimečně trvá na nepřipustnosti zaměstnávání osob německé národnosti ve veřejné službě.

Toto stanovisko platí bez jakékoliv výjimky i v oboru školské správy.

V důsledku tohoto výnosu je komise toho mínění, že jednání o Vašem jmenování do Olomouce se stalo bezpředmětným.¹⁴⁴

¹⁴¹ Účelem cesty nebyla jen návštěva sestry a její rodiny. Jindřich Löwig chtěl také najít vhodné pracovní místo a podrobit se státní zkoušce z anglického jazyka. Poznamenejme, že získání cestovního pasu a povolení cesty nebylo vůbec jednoduchou záležitostí, jak dokládá například *Výtah z č. j. 165192/47 kur.* (Praha, dne 8. července 1947), v němž je uvedeno:

... Obvodní rada v Praze XVIII.-Břevnově ze dne 10. 6. 1947 čj. 11818/47 Bř. sděluje, že jmenovaný se hlásil v roce 1930 k německé národnosti a během okupace byl profesorem na německé universitě, nemá vyřízenou žádost o zachování čsl. stát. občanství. Obvodní rada nemůže potvrdit připomínku z důvodů bezpečnostních.

/Žádost o cestovní pas/

/Pro domo

/ULOŽ

Tatiček.

Viz složka J. Löwig, fond T/MV, sign. T-1372 MV, Archiv bezpečnostních složek, Praha.

¹⁴² Löwigův dopis ze dne 26. října 1947 adresovaný Vladimíru Kořínkovi, fond Vladimír Kořínek, karton č. 1, složka Heinrich Löwig, Archiv AV ČR.

¹⁴³ Vojtěch Jarník (1897–1970), český matematik, se věnoval především teorii čísel a matematické analýze. Měl také zájem o historii matematiky, zejména o dílo Bernarda Bolzana (1781–1848).

¹⁴⁴ Kořínkův koncept dopisu ze dne 16. listopadu 1947 adresovaný H. Löwigovi, fond Vladimír Kořínek, karton č. 1, složka Heinrich Löwig, Archiv AV ČR.

Jindřich Löwig však v Londýně nezůstal, jak by se dalo předpokládat, ale vrátil se do Čech. Podal žádost o vystěhovalecký pas a hodlal se řádně vyrovnat s rodnou vlastí bez ztráty občanství a možnosti návratu do Prahy, kde stále žila jeho matka. Přijal nabídku místa učitele matematiky na univerzitě v Hobartu (Tasmánie – Austrálie). Na počátku roku 1948 odjel do Austrálie,¹⁴⁵ jak vyplývá z konceptu Kořínkova dopisu ze dne 19. ledna 1948:

Vážený pane doktore,

*V příloze Vám zasílám program zkoušek university v Tasmanii a děkuji Vám za laskavé půjčení. Promiňte, prosím, že to zůstalo u mne tak dlouho. Kdybychom se již neviděli, přeji Vám šťastnou cestu a mnoho úspěchů.*¹⁴⁶

Doplňme pro úplnost, že v létě roku 1947 podal Jindřich Löwig na Zemskou školní radu v Brně žádost o odčinění křivd podle dekretu prezidenta republiky č. 53/1945 Sb. Zemská školní rada v Brně se dne 4. srpna 1947 dopisem č. R.2.972/5 ai 47 obrátila na Ředitelství národní bezpečnosti se žádostí o prověření Jindřicha Löwiga.

Prof. v. v. Dr. Jindřich Löwig, nar. 29. října 1904, bytem v Praze-Břevnově, čp. 1.479, se přihlásil o odčinění křivd podle dekretu prezidenta republiky č. 53/1945 Sb. Uvádí, že v roce 1930 se sice hlásil k národnosti německé, ale v době nesvobody k národnosti české.

Aby bylo možno s konečnou platností rozhodnouti o jeho přihlášce o odškodnění, žádáme o zevrubné vyšetření jeho chování v době první republiky a v době nesvobody, důvodů přestupu k národnosti české, jeho poměrů majetkových, výdělečných a zdravotních.

Pražské adresy jmenovaného byly:

- 1/ Praha II., Pod Slovany 9,*
- 2/ Praha II., Pštrossova 7,*
- 3/ Praha I., Kozí 1,*
- 4/ Praha XII., Tylovo nám. 28,*
- 5/ Praha II., Krakovská 7,*
- 6/ Praha-Bubeneč, čp. 478 a čp. 908.*

Kromě toho bydlil v Liberci, tř. Roberta Bluma 13. Konečně žádáme o sdělení, na základě čeho bylo jmenovanému vydáno osvědčení o národní spolehlivosti.

Za zemskou školní radu

*Kubíček v. r.*¹⁴⁷

¹⁴⁵ Podle materiálů Národní bezpečnosti v Praze J. Löwig odjel do Austrálie dne 8. ledna 1948. Viz trestní spis uložený ve složce J. Löwig, fond T/MV, sign. T-1372 MV, Archiv bezpečnostních složek, Praha.

¹⁴⁶ Kořínkův koncept dopisu ze dne 19. ledna 1948 adresovaný H. Löwigovi, fond Vladimír Kořínek, karton č. 1, složka Heinrich Löwig, Archiv AV ČR. Je velmi pravděpodobné, že tento dopis J. Löwiga již v Praze nezastihl.

¹⁴⁷ Viz žádost uložená ve složce J. Löwig, fond T/MV, sign. T-1372 MV, Archiv bezpečnostních složek, Praha.

Dne 10. prosince 1947 po delším šetření odpovědělo Ředitelství národní bezpečnosti v Praze (Odd. – V. – Státní bezpečnost, Odd. – C/1) na žádost sepsáním zprávy č. j. 66 301/47, v níž rekapitulovalo Löwigovy životní osudy:

Zpráva.

RNDR Löwig Jindřich, t. č. soukr. učitel, nar. dne 29. 10. 1904 v Praze, přísl. do Nového Jičína, české národnosti, svobodný, řím. katolík, syn Jindřicha a Kateřiny, roz. Chvojkové, bytem v Praze – Břevnově, ul. Pod Marjánkou, čp. 1479, od 1. 4. 1941, ve vlast. bytě.

V době první republiky a sice od r. 1930 se –L– hlásil k Německé národnosti a byl profesorem na Něm. gymnasiu a později, až do 29. 9. 1938 na Něm. universitě, jako vysokošk. profesor. Potom na to Němci přišli, že dle jejich předpisů jest židovským míšencem a ihned jej z university propustili. Nikdo si na prof. –L– z jeho býv. sousedů nestěžoval a nestěžuje, na jeho býv. chování. Začátkem r. 1941 byl –L– povolán na býv. Oberlandrat v Praze a tam mu dali Němci písemný doklad, že jako žid. míšenec není a nesmí býti Německým příslušníkem a ihned se musel prof. –L– hlásiti jako protektorátní příslušník. Musel o tomto svém hlášení se za protektorátního příslušníka u českých úřadů přinést na býv. Oberlandrat písemné doklady. Dle dekretu p. presidenta republiky je celá rodina –L– česká. Löwig jest nemajetný a od r. 1938 si jako soukromý učitel matematiky, fysiky a chemie vydělával as 2000 Kč měsíčně. Je zdravý a Obvodová Rada pro Prahu XVIII-Břevnov mu vydala osvědčení o národní spolehlivosti na základě navrácení čs. státní příslušnosti, dále nebylo na –L– podáno žádné trest. oznámení, dle dekretu pres. republiky a dle existenčních a pracovních dokladů, které měl –L– úředně ověřeny. Osvědčení o čs. státním občanství má –L– od Magistr. hl. m. Prahy, pod čj: IV-St-1128/45-Pe, ze dne 20. 6. 1947.

Profesor dr. Löwig Jindr. je již 2. měsíc v Londýně-Anglie. Byl tam povolán angl. úřady k vykonání vysokoškolských úředních zkoušek z jazyka Anglického. Nyní po úspěšném vykonání těchto zkoušek má –L– nastoupiti místo vysokoškolského profesora buď v Londýnském blízkém okolí, aneb ve městě Habartě – Tasmanie, v Australii. Jelikož –L– ovládá perfektně jazyk český, německý a anglický bylo mu shora uvedené místo nabídnuto angl. škol. úřady a nyní se –L– v Londýně rozhoduje, na které místo nastoupí. Kdy se –L– navrátí domů, není ani jeho matce známo.

Jos. Lochman

krim. obv. insp.¹⁴⁸

Z dalšího vývoje je patrné, že J. Löwig vystěhovalecký pas nezískal. Obdržel pouze řádný cestovní pas platný do 31. 12. 1949. Nejpozději do tohoto data se měl vrátit do Československa nebo si vyřídit prodloužení pasu, vystavení nového nebo vystěhovaleckého či jinak narovnat vztahy s rodnou zemí.¹⁴⁹

¹⁴⁸ Viz zpráva uložená ve složce J. Löwig, fond T/MV, sign. T-1372 MV, Archiv bezpečnostních složek, Praha.

¹⁴⁹ Viz trestní oznámení uložené ve složce J. Löwig, fond T/MV, sign. T-1372 MV, Archiv bezpečnostních složek, Praha.

Kateřina Löwigová a její vystěhování do Anglie

Dne 30. října 1948 Kateřina Löwigová požádala o vydání cestovního pasu za účelem vystěhování ke svým příbuzným do Anglie a současně zaplatila povinný správní poplatek 1.000,– Kč.¹⁵⁰

Musela předložit řadu dokumentů, které byly nezbytnou součástí celého řízení (úřední osobní průkaz, osvědčení o státním občanství, křestní list, oddací list, úmrtní list manžela, bytová přihláška, souhlas Ministerstva sociální péče s vystěhováním, příslib Britské ambasády s udělení pobytového víza, potvrzení magistrátu hl. města Prahy, že nemá v držení majetek po Němcích, Maďarech a kolaborantech, daňové potvrzení Berní správy, že má vyrovnaný veškeré daňové povinnosti, místopřísežné prohlášení, že nebude žádat ani přiděl valut, ani devisové povolení k zakoupení jízdenky). Dále úřad požádal o souhlas s vystěhováním Národní banky československou v Praze, Obvodní radu pro Prahu XVIII a Správní komisi okresního národního výboru. Současně byly prověřeny kartotéky trestních a kriminálních spisů, pátrací kartotéka, seznam německých občanů, registr bývalého německého a maďarského majetku, kartotéka Ředitelství národní bezpečnosti atd.

Veškerá pátrání byla negativní, a proto byl na jméno Kateřiny Löwigové dne 10. listopadu 1948 vydán *vystěhovalecký pas* pod číslem 10262/48 a dne 24. listopadu 1948 byl zaslán Ministerstvu sociální péče, které mělo vyřídit jeho předání a vlastní vystěhování.¹⁵¹

Kateřina Löwigová se na konci roku 1948 odstěhovala k dceři Anně Epsteinové do Londýna, kde žila v rodinném kruhu až do smrti v roce 1962. Ke konci života měla problémy s dýcháním, neboť špatně snášela londýnský smog.

Henry Lowig – kariéra v Austrálii v letech 1948 až 1957

V bezútešné situaci se H. Lowig nejprve rozhodl, že přijme nabídku z Greifswaldu, ale osud mu přinesl nečekanou změnu, o níž v roce 1972 napsal:

*In 1947, some fellow-mathematician told me about an opening at the University of Tasmania, Hobart, Tasmania, Australia. This made me apply for the position although I had not read their advertisement. I did get that position, and eventually, I did take up duties as a Lecturer in Mathematics at the University of Tasmania in March, 1948. Effective 1st July, 1951, the University of Tasmania promoted me to the rank of Senior Lecturer.*¹⁵²

¹⁵⁰ Viz složka Kateřina Löwigová, signatura L 1482/21, karton č. 6653, fond PŘ 1941–1951, Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna 1941–1950, Národní archiv České republiky. Na její žádosti je připsáno, že první žádost, kterou podala v srpnu, se ztratila a správní poplatek zaplatila již 16. června 1948.

¹⁵¹ Veškeré zmíněné doklady jsou uloženy ve složce Kateřina Löwigová, signatura L 1482/21, karton č. 6653, fond PŘ 1941–1951, Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna 1941–1950, Národní archiv České republiky.

¹⁵² Viz Lowig, Henry Francis J., *curriculum vitae* napsané po roce 1972, soukromý rodinný archiv rodiny Lowig-Jackson v Sydney.

A tak v roce 1948 Henry Lowig odjel do Austrálie a ve 44 letech začal takřka z ničeho potřeby budovat kariéru a osobní život. Stal se vysokoškolským učitelem a od roku 1951 docentem matematiky na *University of Tasmania* v Hobartu. Připomeňme, že perfektně ovládal latinu, řečtinu, němčinu a češtinu, za války se jako samouk učil angličtinu a později v Kanadě ještě francouzštinu. V Hobartu přednášel anglicky od roku 1948 až do roku 1957. Doplňme pro zajímavost, že dne 5. května 1951 získal na univerzitě v Hobartu doktorát věd v oboru matematiky (titul D.Sc.). O této události napsal:

*... I applied for the degree of Doctor of Science at the same university, producing scientific work I had published after I had been granted the *venia docendi* in Prague. I received this degree in May, 1951 and then I was almost immediately promoted to the rank of Senior Lecturer.*¹⁵³

Henry Lowig udržoval poměrně pravidelný písemný kontakt s Vladimírem Kořínkem, zasílal mu články k otištění v našich časopisech, jejich korektury, separáty svých prací vydaných v německých a anglických časopisech. Živě se zajímal o poměry v Československu, o práci a výsledky českých matematiků. Ocitujme několik úryvků z korespondence s Vladimírem Kořínkem, které se vztahují k otištění Lowigova článku *On transitive Boolean relations* [L12] v časopisu *Czechoslovak Mathematical Journal* a ukazují obtížnou situaci československé vědy v padesátých letech 20. století.

Dne 6. listopadu 1951 Vladimír Kořínek Henrymu Lowigovi napsal:

Milý pane kolego,

promiňte, že jsem Vám nepodal tak dlouho zprávu o Vašem rukopisu pro Časopis matematiky a fyziky. Avšak od počátku roku 1951 se prováděla u nás v Československu velká reorganisace všech vědeckých časopisů. Ta je nyní již skončena a proto mohu Vám sdělit, že rukopis Vaší práce byl právě dán do tiskárny.

Rukopis jsem upravil přesně tak, jak jste si ve svém posledním dopise přál. Protože reorganisací byl ročník 1951 značně zdržen, je teď se vším velký spěch. Proto kdybyste neměl žádné námítky, provedl bych korekturu Vaší práce sám. Netřeba připomínat, že bych to učinil s největší pečlivostí. Pak by Vaše práce vyšla na začátku roku 1952 a hned po vyjití by byly Vám zaslány separáty do Hobartu. Proto, nedostanu-li od Vás obratem jinou zprávu, zařídím vše, jak Vám v tomto dopise navrhuji.

Se srdečným pozdravem

Prof. Dr. Vladimír Kořínek,

*Praha XII, Slovenská 13.*¹⁵⁴

¹⁵³ Viz Lowigův dopis Josephu Johnu Halleinovi ze dne 4. října 1976, soukromý rodinný archiv rodiny Lowig-Jackson v Sydney. Lowigův titul *D.Sc. in Mathematics* byl první tohoto druhu na *University of Tasmania*. Do současné doby byly na výše uvedené škole uděleny pouze tři „velké doktoráty“ z matematiky. Viz též *Commemoration 1951*, *The University of Tasmania*, soukromý rodinný archiv rodiny Lowig-Jackson v Sydney.

¹⁵⁴ Kořínkův koncept dopisu ze dne 6. listopadu 1951 adresovaný H. Löwigovi, fond Vladimír Kořínek, karton č. 1, složka Heinrich Löwig, Archiv AV ČR. H. Lowig zaslal rukopis

Dne 21. listopadu 1951 Henry Lowig Vladimíru Kořínkovi ve své odpovědi napsal:

Vážený pane profesore!

Obdržel jsem dnes Váš dopis ze dne 6. listopadu t. r. a děkuji Vám za zprávu, že rukopis mé práce byl předán tiskárně. Jsem Vám velmi vděčen za to, že jste opravil můj rukopis podle pokynů obsažených v mém dopise z 28. listopadu 1950. Z Vašeho dopisu však není úplně jasné, obdržel-li jste můj dopis z 18. prosince 1950. Z toho důvodu si dovoluji opakovat větu tohoto dopisu: „Na druhé straně by snad bylo dobré, kdyby se v mém „Seznamu změn“ mezi „see (III)“ a „Satz 17“ vsunulo „p. 182“, a byl bych Vám velmi vděčen, kdybyste to provedl“.

Děkuji Vám konečně za Vaši ochotu provést korekturu mé práce sám. Samozřejmě nemám proti tomu námitek.

Přeji Vám veselé vánoce a šťastný Nový rok

Váš

Jindřich Löwig.¹⁵⁵

Situace se však nevyvíjela tak, jak se H. Lowig a V. Kořínek domnívali. O rok později, dne 26. listopadu 1952 H. Lowig z Austrálie napsal:

Vážený pane profesore!

Odvolávám se znovu na Váš dopis ze 6. listopadu 1951, v němž mi sdělujete, že rukopis mé práce „On transitive Boolean relations – O transitivních Booleových relacích“ byl právě dán do tiskárny. Uvádíte dále, že hodláte provést korekturu mé práce sám, že práce vyjde na začátku roku 1952 a že hned po vyjití mi budou zvláštní otisky zaslány do Hobartu. Odpověděl jsem Vám dopisem z 21. listopadu 1951, jehož opis připojuji. Do dnešního dne jsem však neobdržel zvláštní otisky své práce ani jinou zprávu, že práce byla uveřejněna. V případě, že byla uveřejněna, prosil bych o sdělení, v kterém časopise, v kolikátém svazku a na kterých stranách byla otištěna. Byl bych Vám vděčen, kdybyste mi podal i případnou zprávu negativní, t. j. zprávu, že má práce nemůže být otištěna v československém matematickém časopise.

Pozdravuji Vás srdečně

Váš

Jindřich Lowig.¹⁵⁶

práce V. Kořínkovi již 23. srpna 1950, V. Kořínek dne 11. listopadu 1950 zaslal návrh oprav, na něž H. Lowig reagoval v dopisech ze dne 28. listopadu a 18. prosince 1950. Dopisy, resp. jejich koncepty jsou uloženy ve výše uvedeném fondu.

¹⁵⁵ Löwigův dopis ze dne 21. listopadu 1951 adresovaný Vladimíru Kořínkovi, fond Vladimír Kořínek, karton č. 1, složka Heinrich Löwig, Archiv AV ČR.

¹⁵⁶ Löwigův dopis ze dne 26. listopadu 1952 adresovaný Vladimíru Kořínkovi, fond Vladimír Kořínek, karton č. 1, složka Heinrich Löwig, Archiv AV ČR.

Na tento dopis Vladimír Kořínek odpověděl dne 16. prosince 1952 delším doporučeným dopisem, v němž popsal problémy s tiskem, výměnou odborných časopisů a obyčejnou mezilidskou komunikací.

Milý pane kolego –

Na Váš dopis ze dne 26. listopadu 1952 odpovídám ihned, jakmile jsem zjistil potřebná data. Věc se má takto: Rukopis Vašeho článku jsem upravil přesně tak, jak jste si přál a odevzdal jsem jej redakci Časopisu. Časopis byl však právě na začátku roku 1951 reorganisován a ročník 1951 má již nový název: Czechoslovak Mathematical Journal, podtitul: Časopis pro pěstování matematiky, a též dvojí číslování ročníků: nové a v závorkách staré. Váš článek vyšel ve svazku 1,(76), 1951, str. 199–202. Číslo, jež Váš článek obsahuje, vyšlo až někdy v březnu 1952, neboť vydávání časopisu se zpozdilo v důsledku reorganisace. Separáty byly Vám zaslány v dubnu 1952 prostřednictvím Mezinárodní výměnné služby při Národní a univerzitní knihovně v Praze. Velmi mne překvapuje, že separáty ještě nemáte. Bylo by dobře, abyste se obrátil na Public Library of Victoria, Melbourne, Australia, kamž výměnná služba své zásilky posílá.

Výměnná služba posílá ovšem ještě své zásilky na Public Library, Museum and Art Gallery of South Australia, Adelaide, South Australia, a na Public Library of New South Wales, Sydney, N. S. Wales.

Mrzí mne, že s tím budete mít práci, ale doufám, že se po tak velkém zpoždění separáty konečně dostanou do Vašich rukou. Byl bych velmi rád, kdybyste mně o tom podal zprávu.

Srdečně blahopřeji Vám i Vaší paní choti k narození malé dcerušky. Omluvte mne, že činím tak pozdě. Měli jsme zde však velkou práci s reorganizací Akademie věd. Zároveň Vám přeji krásné vánoční svátky a mnoho zdaru i úspěchů v roce 1953, hlavně klid a mír na celém světě, abychom mohli všichni vědecky pracovat.

Se srdečným pozdravem

Prof. Dr. Vladimír Kořínek.¹⁵⁷

H. Lowig napsal znovu V. Kořínkovi na konci roku 1952:

Vážený pane profesore!

Dodatkem ke svému dopisu ze dne 26. listopadu Vám mohu nyní oznámiti, že jsem zvláštní otisky své práce „On transitive Boolean relations“ obdržel dne 24. prosince 1952. Nevěděl jsem dosud, že Časopis pro pěstování matematiky vychází i v ruském vydání. Proto jsem byl velmi překvapen, když jsem viděl i ruský překlad své práce. Kdo překládá do ruštiny jinojazyčné práce přijaté k uveřejnění v Časopise, přijímající redaktor nebo zvláštní vědecký zaměstnanec Ústředního ústavu matematického? V případě, že jste přeložil mou práci do ruštiny Vy sám, děkuji Vám za to srdečně.

¹⁵⁷ Kořínkův koncept dopisu ze dne 16. prosince 1952 adresovaný H. Löwigovi, fond Vladimír Kořínek, karton č. 1, složka Heinrich Löwig, Archiv AV ČR.

Zasílám Vám současně po jednom zvláštním otisku svých následujících prací:

1. *Bemerkung zu den Primquotienten eines distributiven Verbandes*. *Journal für die reine und angewandte Mathematik* 190 (1952), 49–50.

2. *On the properties of freely generated algebra*. *Journal für die reine und angewandte Mathematik* 190 (1952), 65–74.

Práce zde uvedené na druhém místě se zabývá Birkhoffovou universální „uniformní“ algebrou. Věděl bych rád, kdo z československých matematiků se zajímá o tuto část abstraktní algebry. Znáte snad Vy, pane profesore, pokročilého studenta, který se zajímá o abstraktní algebru a byl by ochoten studovat mou práci? Jest samozřejmě, že bych případným zájemcům poslal další zvláštní otisky, kdybych byl o to požádán.

Přeji Vám šťastný Nový rok

Váš

Dr. Jindřich Lowig¹⁵⁸

Odborná práce

V letech 1951 až 1957 se Henry Lowig věnoval tématům souvisejícím s problémy abstraktních algebraických struktur (algebry a svazy), studoval vlastnosti operací, vylepšoval, upřesňoval a doplňoval definice základních objektů a důkazy známých vět. Kromě již zmíněných prací *On transitive Boolean relations* [L12], *Bemerkung zu den Primquotienten eines distributiven Verbandes* [L13] a *On the properties of freely generated algebra* [L14] uveřejnil německy psanou práci *Gesetzrelationen über frei erzeugten Algebren* [L15] a její stručnější anglickou verzi *On the existence of freely generated algebras* [L16], které byly referovány v časopisech *Mathematical Reviews* a *Zentralblatt für Mathematik und ihre Grenzgebiete*.

Rodina

Henry Lowig se v Hobartu, hlavním městě Tasmanie, dne 7. září 1949 oženil s Libuší Barborou rozenou Ottovou¹⁵⁹ (nar. 21. 7. 1925) z pražského Smíchova, dcerou Františka Otty a Žofie rozené Myslivcové.¹⁶⁰ Dne 26. srpna

¹⁵⁸ Löwigův dopis ze dne 27. prosince 1952 adresovaný Vladimíru Kořínkovi, fond Vladimír Kořínek, karton č. 1, složka Heinrich Löwig, Archiv AV ČR.

¹⁵⁹ Otec František Otta (1896–1964), syn Antonína Otty a Barbory rozené Kratochvilové, byl majitelem tří restaurací v Praze, které vybudoval krátce před hospodářskou krizí. Matka Žofie Myslivcová (1900–1979), dcera Josefy Myslivcové, pracovala také v pohostinství. V jejich manželství se narodily dcery Libuše a Alena (1931–1995), která se stala baletkou a provdala se za Zdeňka Mlčocha (1921–1995), známého pražského malíře. Viz karta Otta František, nová konskripce hlavního města Prahy, Archiv hlavního města Prahy. Podrobnosti o životních osudech rodu Otta lze nalézt v materiálech uložených v soukromém rodinném archivu rodiny Lowig-Jackson v Sydney.

¹⁶⁰ Viz potvrzení nazvané *Certificate of marriage* No. 4585 vydané státem Tasmanie dne 7. září 1949. V něm je uvedeno jméno a povolání ženicha ve tvaru Henry Francis Joseph Lowig, Lecturer at University, jména jeho rodičů jsou psána anglicky Henry Lowig a Catherine Lowig

1953 získal australské občanství, ale neztratil československé.¹⁶¹ Roku 1954 požádal o oficiální změnu jména z Heinrich Franz Joseph Löwig na Henry Francis Joseph Lowig, neboť nechtěl být spojován s Němci; byla mu obratem povolena.¹⁶² Od tohoto okamžiku se až do konce života psal jako Henry Francis Joseph Lowig. V manželství se narodily dvě děti, dcera Ingrid Henriette¹⁶³

(mother's maiden surname Chwojka), jméno a povolání nevěsty bylo zapsáno ve tvaru Libuse Barbora Otta, home duties (v domácnosti), jména jejích rodičů jsou psána také anglicky Francis Otta, Landlord, a Sophia Otta (mother's maiden surname Myslivec). *Certificate* je uložen v soukromém rodinném archivu rodiny Lowig-Jackson v Sydney.

Libuše Ottová studovala na Drtinově městském dívčím reformním reálném gymnáziu v Praze, školní docházku však musela během druhé světové války přerušit. Po osvobození absolvovala speciální tříměsíční kurz a dne 3. prosince 1945 složila maturitní zkoušku, jejíž platnost byla uznána se zpětnou účinností od 1. července 1944. Pak dva roky studovala na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Krátce působila jako civilní zaměstnanec Ministerstva vnitra. V roce 1949 získala povolení k vystěhování z Československa. Dne 28. 8. 1949 přijela italskou zámořskou lodí *Ugolino Vivaldi* do Melbourne, kde na ni čekal H. Lowig. Po tří denních návštěvách známých a přátel odjeli lodí do Hobartu. Po sňatku Libuše Lowigová pracovala v obchodních domech a navštěvovala kurzy „mateřských povinností a péče“ (*mothercraft*). Po narození dětí byla delší dobu v domácnosti, pak pracovala jako fashion consultant v obchodním domě Simpson Sears v kanadském Edmontonu a přednášela v Edmonton Art Gallery. V roce 1954 získala australské občanství, v roce 1964 kanadské a v roce 2001 se vrátila k australskému občanství, ale ponechala si i kanadské občanství. Od roku 2002 žije v Sydney. Viz dokumenty uložené v soukromém rodinném archivu rodiny Lowig-Jackson v Sydney.

¹⁶¹ Viz *Certificate of naturalization as an Australian citizen*, které bylo vystaveno pod číslem E (1) No 8692 a podepsáno ministrem pro imigraci (Minister of State for Immigration). *Certificate* je uložen v soukromém rodinném archivu rodiny Lowig-Jackson v Sydney. Dne 7. června 1954 se stala australskou občankou i Lowigova žena Libuše. Ze slavnostní ceremonie udělení občanství byla dne 8. června 1954 uveřejněna fotografie v *Hobart Mercury*.

¹⁶² Změna jména byla zapsána na pod číslem Cs219 na Nejvyšším soudu Tasmánie dne 10. června 1954 a podepsána H. F. J. Lowigem a H. R. Dobbie (Registrar, Supreme Court, The State of Tasmania, Hobart). Kopie žádosti je uložena v soukromém rodinném archivu rodiny Lowig-Jackson v Sydney.

¹⁶³ Ingrid Henriette Lowig se narodila dne 19. června 1952 v Hobartu v Austrálii. V Kanadě studovala francouzštinu a psychologii na University of Alberta, kde získala v roce 1974 bakalářský titul *Bachelor of Arts*. Kariéru zahájila v kanadské státní službě; v letech 1974 až 1976 byla zaměstnána v Ottavě. Pak pracovala jako poradce studentů na University of Western Ontario. V roce 1976 se provdala za Josepha Johna Halleina (1943–2005), knihovníka a univerzitního profesora „Library and Information Studies“. S ním odešla zpět do Austrálie. V jejich manželství se narodil Evan Edward (nar. 1977), počítačový specialista, který nyní studuje zoologii na University of Melbourne. Ingrid Henriette Lowig v roce 1977 získala na University of New South Wales (Austrálie) titul *Graduate Diploma in Education* a o dva roky později obdržela magisterský titul *Master of Business Administration*. Po ukončení univerzitních studií pět let vyučovala na *International Training Institute, Department of Foreign Affairs*; mezi jejími studenty byli manažeři firem a nadnárodních společností z Afriky, Asie, Karibské oblasti a Pacifiku. V té době založila Národní sdružení pro mezikulturní komunikaci. Roku 1985 se podruhé provdala za profesora žurnalistiky Keitha Jacksona (nar. 1945), nyní majitele a ředitele firmy *Jackson Wells*, jež se zaměřuje na *public relations*. V jejich manželství se narodil syn Benjamin Robert Francis (nar. 1987), který v současné době studuje sportovní management na University of Technology v Sydney a pracuje také u Jackson Wells. Po dobu více než třicet let pracovala v oblasti řízení lidských zdrojů (human resources management), organizačního rozvoje (organisation development) a firemní komunikace (corporate communications) ve veřejném i soukromém sektoru. Nejprve byla zaměstnána jako učitelka, manažerka, poradkyně a autorka programových změn v perso-

a syn Evan Henry Francis.¹⁶⁴ Rodina vždy mluvila doma česky a Libuše říkala svému manželovi Jindřichu nebo Jindřišku. Poznamenejme, že nejprve bydleli v pěkném penzionu na Elizabeth Street 444. V roce 1950 se odstěhovali do pronajatého bytu v Sandy Bay (předměstí Hobartu), který byl blízko mořského pobřeží, a tak na jejich zahradu přicházeli tučňáci. V letech 1951 až 1954 žili v pronajatém bytě opět na předměstí Hobartu. V roce 1955 si koupili nově postavený rodinný dům v Taroonu na okraji Hobartu, kde zůstali až do roku 1957.

Československá republika a Henry Lowig

Druhé oddělení obvodního velitelství Národní bezpečnosti v Praze V podalo dne 20. září 1950 trestní oznámení na Jindřicha Löwiga pro ilegální pobyt za hranicemi ČSR. V něm je uvedeno i několik smyšlených obvinění:

nálních odborech různých australských státních ministerstev a ve finančních institutech. V roce 1996 založila poradenskou firmu *Executive Management Solutions* poskytující služby různým finančním firmám, australským ministerstvům, zemědělským podnikům a farmám a celostátním obchodním domům. V současné době žije v Austrálii, je v důchodu a zastává pozice předsedy správní rady hotelů *Sun Lagoon Resort* ve státě Queensland a majitelky *Executive Management Solutions* a *Jackson Wells*. Více informací o jejím životě, rodině a kariéře lze najít na adresách <http://www.linkedin.com/in/executivemanagementsolutions> a <http://www.jacksonwells.com.au>.

¹⁶⁴ Evan Henry Francis Lowig se narodil dne 7. října 1954 v Hobartu. Studoval na gymnáziu v Edmontonu v Albertě v Kanadě, potom ve Winnipegu v Manitobě na St. Andrew's College a University of Manitoba, kde získal tituly *Bachelor of Divinity* a *Bachelor of Art* (1976). V následujícím roce obdržel titul *Master in Religion*. O dva roky později dosáhl na univerzitě v New Yorku ještě titulu *Master in Religious Studies*. V letech 1980 až 1982 byl profesorem patristiky, církevní historie a ruského jazyka v St. Herman's Seminary v Kodiaku na Aljašce. Dne 29. října 1981 byl ustanoven biskupem Gregorem (Alfonskim) členem svatě diakonie a dne 13. března 1982 byl metropolitou Theodosiem v Seminary Chapel v New Yorku slavnostně vysvěcen na kněze. Dlouhý čas byl pravoslavným mnichem „the Orthodox Church“ in America, Archdiocese of Canada (Winnipeg, Manitoba, Vancouver, Alberta). V roce 1982 byl jmenován rektorem St. Nicholas Church v Naroľ, Manitoba, kde působil také v různých venkovských farnostech až do roku 1988. Dne 1. dubna 1988 byl jmenován rektorem Holy Resurrection Russian Orthodox Sobor ve Vancouveru, British Columbia. V srpnu 1993 přesídlil do Edmontonu a byl jmenován knězem, krátce na to se stal rektorem v kostelech v tzv. „vyliďňujících se městečkách“ v Lamont-Andrew v Albertě (severovýchodně od Edmontonu) – St. Michael's Church, Penos; St. Tikhon of Moscow's Family of Parishes in Alberta – Churches of Holy Transfiguration, Star; Church of Holy Trinity, Sunland; Bukowina, St. Nicholas; Desjarlais, Sts. Peter & Paul; Dickie Bush – St. Nicholas, Wostok-Bukovina; Churches of Holy Ascension, Wasel; Holy Assumption, Shandro; Holy Transfiguration, North Bank; Holy Trinity, Smoky Lake; the Nativity of the Holy Virgin, Kysylew; St. Elias, Pakan; St. Michael, Sochawa-Andrew. Jeho posledním působišťem byla katedrála Christ the Saviour v Torontu v Ontariu, kde pracoval od 15. září 2000 do 1. června 2001. Od roku 1967 byl členem ruské pravoslavné církve (Russian Orthodox) a od roku 2002 byl členem řecké katolické církve (Greek Catholic). Nyní žije v Torontu, chodí pravidelně do synagogy Holy Blossom Temple. Má nesmírně široké zájmy (historie střední a východní Evropy, historie a kultura Latinské Ameriky, ekumenismus a sociální spravedlnost), hovoří nejméně 12 jazyky (čeština, angličtina, francouzština, němčina, polština, ruština, rusínština, rumunština, slavněština, španělština, ukrajinština a jidiš). Více o jeho životě lze najít na webových adresách http://www.holyres.org/en/?page_id=68 a http://www.archdiocese.ca/e_bishop/notes.htm.

... Dne 19. července 1950 dostalo přípisem od ministerstva národní bezpečnosti v Praze zdejší pátrací oddělení OV-NB 5 v Praze-Břevnově zprávu, že RNDr. Jindřich Löwig, nar. 29. 10. 1904 v Praze, okr. dtto, posledně bytem v Praze-Břevnově, Pod Marjánkou č. 1479 uprchl ilegálně za hranice našeho státu.

Na základě tohoto oznámení bylo podniknuto šetření a v podstatě zjištěno následující:

RNDr. Jindřich Löwig, který jest profesorem přírodovědy, odjel legálně na řádný cestovní pas do Austrálie, za účelem vyučování na jisté universitě. Jmenovaný měl cestovní pas vystaven do 31. 12. 1949, avšak po této době se Löwig nevrátil zpět do vlasti. Jest více jak pravděpodobné, že jmenovaný odjížděl do ciziny s tím úmyslem, aby se více nevrátil zpět do ČSR. Ve spisech jmenovaného není záznamu o tom, že by Löwigovi byl vystaven vystěhovalecký pas, pouze jest založen opis žádosti o pas do Austrálie.

Šetřením bylo zjištěno, že jmenovaný žádal, aby mohl přednášeti za doby okupace na vysoké škole přírodních věd německé, takže jest více jak pravděpodobné, že jmenovaný neměl kladný poměr k lidově demokratickému zřízení v naší vlasti.

Popis pohřešovaného: Jmenovaný jest podlouhlého obličeje, světlehnědých očí, tmavohnědých vlasů, vysoký asi 175 cm. Nápadně výrazného nosu.

Pověst pohřešovaného: Löwig nemá v posledním místě svého bydliště dobré pověsti po stránce politické.

Př.

Stat. záznam: H-1M

Obvodní velitel NB 5:

ppor. Linda Josef

z rozkazu: Horna F.¹⁶⁵

Trestní oznámení bylo postoupeno okresní prokuratuře v Praze V. Ta zahájila soudní řízení pod číslem 25 837 s nepřítomným Jindřichem Löwigem, který byl obžalován z ilegálního pobytu v zahraničí a nepřátelského postoje k lidově demokratickému zřízení. Dne 18. října 1950 bylo soudní stíhání na základě zprávy č. j. Pt XXVI 30/50-2 přerušeno podle paragrafu 88/1/a tr. z., aby mohla být provedena další pátrání. Dne 7. listopadu 1950 byla požádána finanční prokuratura v Praze V, aby prošetřila Löwigův majetek v Československu. Dne 25. března 1952 bylo na základě zprávy finančního referátu zaznamenáno do spisu, že vyšetřovaný má v Čechách movitý majetek ve výši

¹⁶⁵ Viz trestní oznámení uložené ve složce J. Löwig, fond T/MV, sign. T-1372 MV, Archiv bezpečnostních složek, Praha.

129 970 Kč¹⁶⁶ a nemovitý majetek ve výši 0 Kč. Okresní finanční prokuratura neshledala žádné důvody k dalšímu vyšetřování.¹⁶⁷ Další informace o procesu se nepodařilo zjistit.

Henry Lowig – kariéra v Kanadě v letech 1957 až 1995

V roce 1956 se H. Lowig seznámil s nabídkou volného místa na matematickém ústavu University of Alberta v kanadském Edmontonu. O této příležitosti později napsal:

*In 1956, I noticed that the University of Alberta, Edmonton, Alberta, Canada, had advertised a position in their mathematics department. The advertisement was published in „Nature“, a well-known English scientific journal. I applied for the position. Eventually, I was appointed Associate Professor of Mathematics at the University of Alberta effective 1st September, 1957. I did take up duties there at the beginning of the academic year 1957-58.*¹⁶⁸

Dne 22. května 1957 *Executive Committee of the Board of Governors of the University of Alberta* přijala H. Lowiga na dvouleté zkušební období na místo *Associate Professor* s platem 6 500 dolarů ročně¹⁶⁹ H. Lowig nabízené místo docenta matematiky na matematickém ústavu univerzity v Edmontonu akceptoval a vedl tam úvodní kurzy matematiky a základní i pokročilé kurzy algebry.

V září roku 1957 rodina Lowigových opustila Hobart a přesídlila do kanadského Edmontonu.¹⁷⁰ O přestěhování H. Lowig napsal V. Kořínkovi dne 23. května 1958:

*Jak poznáte z hlavy tohoto dopisu, nejsem již na Universitě v Tasmanii. Opustil jsem Tasmanii v září 1957 za účelem nastoupení místa profesora (associate professor) na Universitě v Albertě, Edmontonu, Alberta, Kanada. Moje soukromá adresa zní: 7615 – 70th Avenue, Edmonton, Alberta, Canada. – Asi jsem Vám ještě nesdělil, že kromě dcerky máme nyní i 3½-letého chlapečka Evana. Ingrid (které říkáme Inuška) půjde po prázdninách již do školy.*¹⁷¹

Nejprve asi rok bydleli v pronajatém domě v Edmontonu, v roce 1958 koupili dům v Avonmore v Edmontonu. V roce 1962 koupili v sousedství Lynnwood

¹⁶⁶ Podle vzpomínek Libuše Lowigové, rozené Ottové, se její manžel pokusil převést peníze na jejího otce Františka Ottu; finanční transakce se nezdařila, peníze byly zabaveny a propadly státu.

¹⁶⁷ Viz soudní spis uložený ve složce J. Löwig, fond T/MV, sign. T-1372 MV, Archiv bezpečnostních složek, Praha.

¹⁶⁸ Viz *Lowig, Henry Francis J., curriculum vitae* napsané po roce 1972, soukromý rodinný archiv rodiny Lowig-Jackson v Sydney.

¹⁶⁹ Viz dopis prezidenta univerzity ze dne 3. června 1957, soukromý rodinný archiv rodiny Lowig-Jackson v Sydney.

¹⁷⁰ Rodina přicestovala do Vancouveru dne 14. září 1957. Viz *Canadian Immigration Identification Card*, soukromý rodinný archiv rodiny Lowig-Jackson v Sydney.

¹⁷¹ Löwigův dopis ze dne 23. května 1958 adresovaný Vladimíru Kořínkovi, fond Vladimír Kořínek, karton č. 1, složka Heinrich Löwig, Archiv AV ČR.

moderní dům se zahradou, který rodina, resp. Libuše Lowigová vlastnila až do roku 2002.

V létě roku 1958 H. Lowig navštívil s celou rodinou Londýn a pobýval u sestry Anny Epsteinové; téměř po deseti letech se opět setkal s maminkou. Bylo to jejich poslední setkání.¹⁷²

Dne 5. června 1959 se *Board of Governors* rozhodl přijmout H. Löwiga na místo *Associate Professor* bez časového omezení, tj. na dobu neurčitou.¹⁷³ Ve školním roce 1966/67 H. Löwig měl tzv. „sabbatical leave“ na univerzitě v Edmontonu a působil jako *Visiting Fellow* na *Department of Mathematics of the Institute of Advanced Studies of the Australian National University (Canberra, Australia)*. Přestěhoval se na jeden rok s celou rodinou do Canberru a žili ve velkém domě v Carroll Street Hughes. V době australského pobytu se dozvěděl, že byl od 1. července 1967 jmenován řádným profesorem matematiky na univerzitě v Edmontonu (tzv. *Full Professor*).¹⁷⁴ Přednášel tam pak až do školního roku 1969/70.

Dne 31. srpna 1970 byl jmenován emeritním profesorem a penzionován.¹⁷⁵ Ve školním roce 1970/71 ještě působil na pozici *Sessional Lecturer*¹⁷⁶ a ve školním roce 1971/72 učil jako tzv. *Professional Associate*. Definitivně byl penzionován dne 1. září 1972.¹⁷⁷ Zůstala mu však zachována samostatná pracovna, a tak na matematický ústav docházel takřka až do konce života.

Henry Lowig žil obklopen svou šťastnou rodinou v klidné a kulturní Kanadě zcela stranou od politických, sociálních i hospodářských problémů světa. Měl radost z úspěchů svých dětí, hodně se svou ženou a rodinou cestoval, ale do Československa již nikdy nepřijel. Doplňme pro úplnost, že se dne 16. července 1964 stal občanem Kanady¹⁷⁸ a tím současně ztratil australské občanství.¹⁷⁹

¹⁷² Z londýnského pobytu se dochovala fotografie, která je uložena v soukromém rodinném archivu rodiny Lowig-Jackson v Sydney.

¹⁷³ Viz dopis prezidenta univerzity ze dne 11. června 1959, soukromý rodinný archiv rodiny Lowig-Jackson v Sydney.

¹⁷⁴ Viz dopis prezidenta univerzity ze dne 7. března 1967, soukromý rodinný archiv rodiny Lowig-Jackson v Sydney. Lowigův plat byl stanoven ve výši 16 000 dolarů ročně.

¹⁷⁵ Viz dopis prezidenta univerzity ze dne 14. července 1970, soukromý rodinný archiv rodiny Lowig-Jackson v Sydney.

¹⁷⁶ Viz dopis děkana Faculty of Science ze dne 12. května 1970, soukromý rodinný archiv rodiny Lowig-Jackson v Sydney. Výuku konal za roční plat 10 000 dolarů.

¹⁷⁷ Viz *Lowig, Henry Francis J., curriculum vitae* napsané po roce 1972, soukromý rodinný archiv rodiny Lowig-Jackson v Sydney.

¹⁷⁸ Dne 30. 12. 1965 vystavil ONV – odbor pro vnitřní věci v Praze VI, Bubeneč, Třída Čsl. armády č. 23, propouštěcí osvědčení pod číslem 31151/65, kterým byli Jindřich Löwig, jeho manželka Libuše, dcera Ingrid a syn Evan propuštěni ze státního svazku Československé socialistické republiky. Osvědčení je uloženo v soukromém rodinném archivu rodiny Lowig-Jackson v Sydney. Tímto „propouštěcím“ aktem bylo také ukončeno trestní stíhání, které sice bylo již jen formální, ale znemožňovalo rodině Löwigových navštívit Československo.

¹⁷⁹ Viz *Certificate of Canadian Citizenship – Certificat de Citoyenneté Canadienne* vydané pod číslem 774672 ministerstvem pro imigraci (Department of Citizenship and Immigration – Ministère de la citoyenneté et de l'immigration). Certifikát je uložen v soukromém rodinném archivu rodiny Lowig-Jackson v Sydney.

Po celou dobu však udržoval stálý kontakt s Vladimírem Kořínkem, jak dokazují jeho dopisy psané skvělou češtinou. Zajímal se o „české“ matematické časopisy a činnost Jednoty československých matematiků a fyziků, sledoval práci českých kolegů. Stýkal se s českými emigranty – matematiky, kteří přišli do Kanady, zajímal se o jejich osudy a snažil se jim pomoci. Neváhal však také odhalovat nepravosti a pokusy o podvody kanadských univerzit předkládáním falešných či padělaných diplomů Univerzity Karlovy.¹⁸⁰ Jeho zájem o československou kulturu dokládá i jeho celoživotní členství v *Czechoslovak Society of Arts and Sciences* (Československá společnost pro vědy a umění), která po celém světě sdružovala vědce, umělce, spisovatele, právníky, podnikatele a další zájmce českou a slovenskou kulturu.¹⁸¹

V průběhu svého aktivního působení v Albertě Henry Lowig publikoval čtyři časopisecké práce *On some representations of lattices of law relations* [L17], *On the composition of some representations of lattices of law relations* [L18], *Note on the self-duality of the unrestricted distributive law in complete lattices* [L19] a *On the definition of an absolutely free algebra* [L20], které věnoval studiu speciálních vlastností operací ve svazech a „absolutně volným algebrám“.

Henry Lowig a československá matematika

Henry Lowig nezapomínal ani na československou matematiku, jak dokazují jeho dopisy ze sedmdesátých a osmdesátých let 20. století, které se dochovaly v Kořínkově pozůstalosti. V letech 1977 až 1985 opakovaně, avšak ne zcela úspěšně, nabízel své články pro *Czechoslovak Mathematical Journal*. Ocituje jeden úryvek z jeho dopisu:

*Redakci časopisu „Czechoslovak Mathematical Journal“
Matematický ústav Československé akademie věd Žitná 25
Praha 1 – Nové Město
Československo
Vážení pánové!*

Zasílám Vám ve zvláštní obálce krátké matematické pojednání, které má následující titul: „On some generatability relations between quotient algebras of freely generated algebras by law relations.“ Je napsáno strojem na 6 stranách včetně bibliografie. Dovoluji si dotaz, máte-li zájem o to, aby toto pojednání bylo uveřejněno ve Vašem časopise.

*S veškerou úctou
H. F. J. Lowig v. r.¹⁸²*

¹⁸⁰ Viz Löwigovy dopisy ze dne 23. května 1958 a 11. ledna 1959, které adresoval Vladimíru Kořínkovi, a v nichž prosil o ověření dokladů o zkouškách učitelské způsobilosti a složení doktorátu na Přírodovědecké fakultě Německé univerzity v Praze, které předložil Emil Peuker. Jak se ukázalo jednoduchým šetřením v Archivu Univerzity Karlovy, dokumenty byly padělané. Viz dopisy uložené ve fondu Vladimír Kořínek, karton č. 1, složka Heinrich Löwig, Archiv AV ČR.

¹⁸¹ Informace o historii a současných aktivitách *Czechoslovak Society of Arts and Sciences* lze najít na anglické webové stránce <http://www.svu2000.org> nebo na české webové stránce <http://www.svu.vutbr.cz>.

¹⁸² Löwigův dopis ze dne 16. listopadu 1977, fond Vladimír Kořínek, karton č. 1, složka Heinrich Löwig, Archiv AV ČR.

V roce 1983 Henry Lowig napsal Vladimíru Kořínkovi a prosil ho o informaci, jak bylo s jeho článkem naloženo, neboť v roce 1977 mu výkonný redaktor časopisu Vladimír Doležal sdělil, že článek by mohl být vydán ve třetím čísle v roce 1980.¹⁸³ H. Lowig prosbu opakoval v roce 1985, nevěděl však, že jeho kolega a přítel již několik let nežije. Lowigův příspěvek *On some generatability relations between quotient algebras of freely generated algebras by law relations* nebyl v časopisu *Czechoslovak Mathematical Journal* nikdy otištěn.¹⁸⁴

Penze a poslední léta života

Henry Lowig byl definitivně penzionován v roce 1972, nadále však docházel na matematický ústav edmontonské univerzity. Zajímal se o výsledky moderní algebry a publikoval kratší práce z teoretické algebry. V sedmdesátých letech uveřejnil práce *On algebras generatable by a given set of algebras* [L21], *Note on the theory of independence in continuous geometries* [L22], *Vollständige Mengen von Algebren* [L23] a *On the completion of relatively complemented distributive lattices* [L24]. Jeho výsledky v oblasti teorie svazů jsou citovány i dnes (viz *Mathematical Reviews* a *Zentralblatt für Mathematik und ihre Grenzgebiete*). Pro referativní časopis *Mathematical Reviews* psal až do roku 1994 zasvěcené recenze.

Henry Lowig zemřel dne 1. července 1995 v Edmontonu. O jeho úmrtí byla v [2] uveřejněna jen krátká zpráva:

Henry F. J. Lowig, of the University of Alberta, Edmonton, Alberta, Canada, died on July 1, 1995. Born on October 29, 1904, he was a member of the Society for 46 years.

Vzpomínky na Henryho Lowiga

Český matematik Václav Zízler, profesor matematické analýzy, který část svého života prožil v Edmontonu, si pamatuje profesora Henryho Lowiga jen v jeho stáří:

O panu profesorovi toho vlastně moc nevím. Vzpomínám si, že když jsem v roce 1984 utekl s rodinou do Edmontonu, přišel mě na department matematiky přivítat. Chodili mě vítat i jiní lidé z university, například Jiří Krupička (geolog), Z. Eizenstein (technik), Pavel Jelen (agronom), Franta Hron (fyzik) a Honza Nigrin (fyzik). Pan profesor Lowig byl takový drobnější člověk, pravý gentleman. Pak jsem ho několikrát viděl ve fakultním klubu. Myslím, ale nejsem si jist, že byl doprovázen elegantní dámou. Pak mi na departmentu řekli, že je to jediný Kanaďan, který je zmíněn v Bourbakiho knihách.¹⁸⁵ Byl to úžasně skromný a slušný člověk.

¹⁸³ Poznamenejme, že Vladimír Kořínek zemřel roku 1981.

¹⁸⁴ Löwigoovy dopisy ze dne 16. července 1983 a 18. prosince 1985 adresované Vladimíru Kořínkovi, fond Vladimír Kořínek, karton č. 1, složka Heinrich Löwig, Archiv AV ČR.

¹⁸⁵ O citaci v roce 2001 Alvin Baragar napsal: ... *Lowig was cited by Bourbaki (a famous consortium of French mathematicians who attempted to place all of mathematics on a rigorous, axiomatic foundation) for an important theorem on the cardinality of the vector basis of a separable, infinite-dimensional Banach space.* (Alvin Baragar: *An early*

Několik Lowigových kolegů z univerzity v Edmontonu, kteří si ho ještě trochu pamatují, o něm v březnu roku 2011 v mailové korespondenci napsali:

He lived not far from my home, but I had very limited contact with him. I remember that he was teaching mainly algebra, foundations on different levels. He was extremely pedantic as a teacher. He had a female grad student named Chintayama (with only one name) who wrote a thesis under his supervision. There were stories that he changed spelling of his name to Lowig (without e) and made reference to this fact in his later papers, showing his love of precision. Personally he was a rather quiet, well-meaning individual, kind of old-world, central European professor. (Profesor Amram Meir, University of York, Kanada)

I knew Lowig for a while (but never referred to him as Henry). I do not have records like list of publications or list of his courses. All I remember is many anecdotes about him. Perhaps I should mention that when Halmos¹⁸⁶ visited us (after Lowig retired) he looked for Lowig whom he considered to be one of the more significant mathematicians in Edmonton at that time. Also participating in an oral final PhD examination for a student of his I noticed his enthusiasm and knowledge of the then new field of nonstandard analysis. (When the student could not answer, which was often, Lowig seemed almost to jump with the answer.) I was young then but I hope to be as enthusiastic and ready to learn new material now as he was then. ... Most of the stories about Lowig describe how pedantic he was and how his legendary slow driving caused difficulty to his fellow motorists. (Emeritní profesor Zeev Ditzian, University of Alberta, Edmonton, Kanada)¹⁸⁷

Unfortunately, although I met Henry, I did not know him well and don't know anything about his work. I just know that he was a gun mathematician, and when Halmos visited the University of Alberta in 1972 or 1973 he expressed great admiration of Henry's work. (Profesor Rolf Turner, Auckland, Nový Zéland)

history of the department, University of Alberta Mathematics, Newsletter of April 2001.) V kapitole Topological vector spaces Bourbakiho díla Elements of the history of mathematics je zmíněn Löwigův výsledek uveřejněný v práci Komplexe euklidische Räume von beliebiger endlicher oder transfiniter Dimensionszahl [L6]. Viz N. Bourbaki: Elements of the history of mathematics, translated from the French by John Meldrum, Springer-Verlag, 1994, str. 212–213 (též německá verze z roku 1971, str. 248, ruská verze z roku 1963, str. 224). Viz též původní originál N. Bourbaki: Elements de mathématiques, XVII, première partie, Les structures fondamentales de l'analyse, Livre V, Espaces vectoriels topologiques, Hermann & Cie, Paris, 1955, str. 168. Viz též ruská verze této knihy, která vyšla pod názvem Elementy matematiki, Topologičeskie vektornye prostranstva (převod s francouzského D. A. Raijkov), Izdatel'stvo Innostrannoj literatury, Moskva, 1959, str. 324.

¹⁸⁶ Paul Richard Halmos (1916–2006), americký matematik maďarského původu, se věnoval pravděpodobnosti, statistice, funkcionální analýze, teorii operátorů, ergodické teorii a matematické logice.

¹⁸⁷ Pomalá jízda byla ovlivněna tím, že H. Lowig zakoupil své první auto až kolem roku 1958 a řidičský průkaz získal v 54 letech. Nebyl zvyklý řídit auto od mládí jako jeho mladší kolegové.

Lowigova dcera Ingrid Henriette napsala vzpomínky na svého tatínka v březnu 2011:

Můj tatínek po celý život pracoval, četl, studoval, učil, psal a publikoval. Doma měl „malou pracovnu“, kde trávil dny a večery. Byl velmi moudrý a inteligentní, pečlivý, důkladný a přesný, neměl však smysl pro planou zábavu a sám se neuměl bavit o obyčejných věcech. Nesmyslná a prázdná diskuse s lidmi byla pro něho velkou námahou a nerad ji podstupoval. Snad proto neměl mnoho „kamarádů“ ani na univerzitě, měl jen několik skutečných přátel.

V kontaktu s lidmi byl velmi skromný, současně však velmi odpovědný a spolehlivý. Na matematickém ústavu „politiku“ nedělal, žádné funkce neměl. Myslím, že sice dobře sledoval a vnímal, co se kolem něho něco děje, ale nevěděl, co udělat. Proto se raději vrátil k milované matematické práci. Jeho život byla matematika, psaní, výuka a rodina. Všechny ostatní věci šly kolem něho a on je jakoby nevnímal.

Snad proto přežil strašné válečné časy i poválečné ústrky, o nichž však s námi dětmi nikdy nemluvil. Vzpomínám si, že když jsme jednou v šedesátých letech jako rodina cestovali po Evropě, byli jsme v rakouském Salzburgu. Šli jsme po ulici a najednou se z ampliónu ozval silný německý hlas. Myslím, že místní hasiči měli nějakou oslavu a upozorňovali na ni. Tatínka to však velmi polekalo a zneklidnilo; chtěl hned odjet pryč. Tehdy jsem byla překvapena jeho reakcí. Dnes ji už rozumím ...

Tatínek se radoval z úplně obyčejných věcí, vlastně z toho, že po mnoha peripetiích našel dobré místo na univerzitě v australském Hobartu a nakonec v kanadském Edmontonu, má hodnou, milou a optimisticky naladěnou ženu, zdravé a úspěšné děti, pěkný dům a zázemí. Kanadu si zamiloval a ona se stala jeho domovem, neboť v ní mohl žít se svou rodinou klidně, šťastně a svobodně, mimo veškeré politické, hospodářské i sociální problémy a války.

Byl pravý vědec, tak celý život hledal pravdu a nevěřil ničemu, co se nedalo dokázat, a tím musel být „agnostik“. Každý nedělní večer ve své pracovně četl Bibli, zapisoval si, co přečetl a někdy se bavil rozбором přečteného a konfrontací faktů. Nikdy nechodil do kostela, ale trval na tom, abychom jako děti chodily každou neděli do kostela i nedělní školy, abychom se stali všestranně vzdělanými a kulturními lidmi.

Můj tatínek měl samozřejmě také úplně obyčejné záliby. Jako chlapec prý chodil s tatínkem na dlouhé procházky po okolí Liberce a velmi rád a dobře lyžoval. Když jsem byla malá, na lyžích už nejezdil. Pohyb však měl rád. Každý den ráno dělal rozcvičku, která obsahovala řadu speciálních cviků na zemi, protože ho zlobila záda. V létě sekal trávu na naší zahradě, v zimě odhazoval sníh lopatou, teprve později si koupil „mašiny“. V létě hodně plaval a cestoval. S rodinou každé léto jezdil po celé Americe autem. V zimě jsme často jezdili na Hawai, kde bylo hezky teplo a příjemně. Když jsme vyrostli, cestovali rodiče letadlem nebo si brali oceánské „cruise“ po Evropě, jižní Americe či Pacifiku.

Tatínek také rád četl noviny, a protože byl nesmírně pečlivý a přesný, pěkně je skládal, a pokud je nedočtl, uložil je na „pozdějc“ a vrátil se k nim třeba za dva roky. Z vyprávění vím, že se během války sám naučil anglicky jen s pomocí „Linguaphone“ desky. V Kanadě se až do pozdního věku takto učil i francouzsky, jen desky vyměnil za magnetofonové pásky.

Měl rád společné večere a nedělní obědy. Vždy musel mít polévku, jedl s velkou chutí a miloval sladké jídlo a českou kuchyni. Protože byl přesný a disciplinovaný, dělil jídla na „velké jídlo“, „plné jídlo“, „malé jídlo“ a „malé malé jídlo“. Normálně jedl „plná jídla“, na Vánoce, narozeniny, svátky ... si dával „velká jídla“. Když však trošku více přibral, tak jedl jen „malá“ nebo dokonce „malá malá“ jídla. Nikdy nepil alkohol a nekouřil, zato měl rád horkou čokoládu a v kávě hodně mléka a cukru.

Na mě a mého bratra nikdy nebyl přísný, nezlobil se, když nám něco nešlo, nezvýšil hlas a nikdy by ho nenapadlo, aby nás plácnul. Byl sice rezervovaný člověk, ale bylo v něm cosi sladkého. Kdykoliv jsem měla potíže s matematickou úlohou, pomohl mi pochopit podstatu problému, vysvětlil postup řešení a ukázal jeho další aplikace. Byl mnohem lepším učitelem než moji učitelé na střední škole. (Ingrid Henriette Jackson (nar. Lowig), Sydney, Austrálie)

★ ★ ★ ★ ★

LITERATURA

- [1] Pinl M., *Kollegen in einer dunklen Zeit*, Jahresbericht DMV **75** (1974), 166–204 (o H. Löwigovi na str. 175).
- [2] *Deaths*, Notices of the American Mathematical Society, Volume 42, November, No. 11, 1995, str. 1309.
- [3] *Jahrbuch über die Fortschritte der Mathematik* (1868–1942).
- [4] *Zentralblatt für Mathematik und ihre Grenzgebiete* (od 1931).
- [5] *Mathematical Reviews* (od 1940).

★ ★ ★ ★ ★

ARCHIVNÍ ZDROJE

- [A1] Archiv hlavního města Prahy.
- [A2] Archiv Univerzity Karlovy, Praha.
- [A3] Archiv Českého vysokého učení technického v Praze.
- [A4] Archiv AV ČR, Praha.
- [A5] Archiv bezpečnostních složek, Praha.
- [A6] Národní archiv České republiky, Praha.
- [A7] Státní okresní archiv Liberec.
- [A8] Státní okresní archiv Pardubice.
- [A9] Vojenský historický archiv v Praze.
- [A10] Soukromý rodinný archiv rodiny Lowig-Jackson v Sydney.

